

DEN NY FATTIGDOM

KAN VI VÆRE DEN BEKENDT?

RAPPORT FRA ET FYRAFTENSMØDE 29. NOVEMBER 2007
SUSI OG PETER ROBINSOHN'S FOND

**UDGIVET AF SUSI OG PETER ROBINSOHN'S FOND
I JUNI 2008**

Oplag: 1000

Tekst

Per Schultz Jørgensen

Birthe Gamst

Therese Halskov

Niels Michelsen

Lars Olsen

Finn Kenneth Hansen

Bettina Post

Knud Vilby

Fotos

Winnie Elsborg m. fl.

Design, produktion og tryk

Elsborg Grafisk produktion ApS

INDHOLD FORORD

Forord	3
Introduktion	
Per Schultz Jørgensen Har vi en ny fattigdom?	4
Erfaringer fra Susi og Peter Robinsohns fond	
Birthe Gamst At være fattig i et rigt samfund	9
Therese Halskov Udsatte familier forsøger at klare dagen og vejen	12
Niels Michelsen Nutidens svagbørn – fattigdom set fra knæhøjde	14
Samfundsudviklingen i Danmark	
Lars Olsen Vidensamfundet har fået en ny underklasse	17
Finn Kenneth Hansen Fattigdom i Danmark	21
Hvordan takler vi udfordringerne?	
Bettina Post Socialpolitikken – er retningen rigtig?	27
Knud Vilby Når de fattige straffes og de rige belønnes	30
Susi og Peter Robinsohns Fond	
Om forfatterne	34

Susi og Peter Robinsohns Fond har det klare sociale mål at virke for større social retfærdighed. Det er meningen med fonden. Derfor deles der legater ud, både til enkeltpersoner, der er i social nød, og til projekter og initiativer, der har et klart socialt sigte.

Fondens mål er også at virke i en bredere offentlighed for at fremme udviklingen af en sådan social retfærdighed. Derfor afholdt fonden i 2003 en konference om social arv, og i 2007 et gå-hjem-møde om fattigdom. Bidragene ved dette arrangement fremlægges her i en publikation, med det klare sigte at nå ud til en større offentlighed.

Bestyrelsen for Susi og Peter Robinsohns Fond

Gert Hallig

Birthe Gamst

Therese Halskov,

Niels Michelsen

Per Schultz Jørgensen

HAR VI EN NY FATTIGDOM?

Per Schultz Jørgensen

Den ny fattigdom – kan vi være den bekendt? Det var titlen på et fyraftensmøde, der blev afholdt på Den Sociale Højskole i København den 29. november 2007. Initiativet til mødet var taget af Susi og Peter Robinsohns Fond og arrangeret i samarbejde med Dansk Socialrådgiverforening, Socialpolitisk Forening og Den Sociale Højskole i København. Der var stort fremmøde og livlig debat efter de forskellige oplæg, alt sammen noget, der tyder på en betydelighed optagethed af et spørgsmål, der både er gammelt og nyt.

Men hvorfor er det nødvendigt at diskutere fattigdom i et af verdens rigeste lande? Hvor er det ikke noget, der for længst er afskaffet? Hænger det sammen med nye facetter i fattigdommen, som vi ikke som velfærdssamfund er gode nok til at takle? Er der tale om stigende kynisme, der mere og mere giver den enkelte skylden for sin egen skæbne, herunder også fattigdommen?

På vej mod en ny erkendelse

Fattigdom er som bekendt ikke et nyt fænomen, den er lige så gammel som vores fælles kultur. Der har altid været fattige, det er der også i dag, vi har blot

som en del af velstandsudviklingen og velfærdssamfundet vænnet os til ikke at tale om fattigdom som noget, der reelt eksisterer i vores hjørne af verden. Hvis det gør, så er det i hvert fald i en mindre målestok end tidligere.

Nu bliver vi så gennem undersøgelser gjort opmærksom på, at den opfattelse ikke er ganske korrekt. Der er fattige i Danmark, også i dag. Langt færre end for hundrede år siden. Dengang var omkring 1/3 af befolkningen omfattet af fattigdom i et eller andet omfang. I dag er andelen af fattige på et niveau, der ligger mellem 5 og 8 pct., afhængig af, hvor grænsen trækkes for fattigdom. Men fattigdom har i dag måske en anden karakter end for hundrede år siden. Er det sådan, at vi anvender samme begreb, men at indholdet har skiftet karakter?

Med begrebet ny fattigdom forsøges gjort opmærksom på de nye udfordringer, der ligger i vores samfund og som skaber nye grupper af forarmede. Vidensamfundet skaber nye forudsætninger for at få et godt liv, det er forudsætninger forbundet med uddannelse, kompetencer og sociale relationer. Mennesker, der ikke har lod og del i de nye forudsætninger af denne art,

kommer til at tilhøre en risikogruppe, de bliver potentielle tabere eller marginaliserede. De er ikke nødvendigvis fattige i den traditionelle betydning, de er fattige på en anden måde, der handler om at være uden for og få et dårligt liv. Det er her begrebet ny fattigdom forsøges anvendt til at opfange de udfordringer, der i dag gør sig gældende. Men det er måske at strække fattigdomsbegrebet for meget? Men hvad skal den type af forarmelse så kaldes?

Gå-hjem mødet forsøgte ikke i sig selv at give svaret på, om det er hensigtsmæssigt at indføre de nuancer i begrebet fattigdom. Blandt oplægsholder er der fortalere og modstandere af begrebet "ny fattigdom". Mødet forsøgte derimod gøre opmærksom på en udfordring, som vores velfærdssamfund tilsyneladende ikke har fundet svar på. Det er udfordringer forbundet med social udskillelse og kulturel forarmelse hos betydelige grupper i det danske samfund. Om vi så vælger at bruge udtrykket ny fattigdom eller ej er ikke det afgørende. Det vigtige er at forstå og forholde sig til selve udfordringen. Men hvad er den gamle fattigdom – og hvad er den nye?

Traditionel fattigdom

Fattigdom i den traditionelle form drejer sig om materiel nød. Altså en tilværelse med manglende materielle og økonomiske ressourcer. Denne fattigdom kan opgøres på forskellig måde, det afgørende er, at der er tale om at have klart færre ressourcer end den øvrige befolkning (Hansen, 2005). Engang skelnede man mellem absolut og relativ fattigdom. Den absolutte fattigdom omfatter personer, der lever under et vedtaget minimumsbudget: de mangler de fornødenheder og forbrugsmuligheder, der opfattes som nødvendige. Man kan også tale om et sådant minimumsbudget som en fattigdomsgrænse. Og til almindelig oplysning: personer på starthjælp ligger klart under en sådan grænse (Blauenfeldt, Hansen & Johansen, 2007).

Den relative fattigdom omfatter personer, der ligger nederst hvad angår materielle og økonomiske ressourcer. Relativ fattigdom er med andre ord udtryk for uligheden i samfundet. Spørgsmålet er imidlertid, om der eksisterer andet end relativ fattigdom? Et hvilket som helst mål på fattigdom vil altid være udtryk for normerne og velstanden i et samfund, det gælder også den såkaldt absolutte fattigdom. Det udelukker ikke, at det kan være hensigtsmæssigt at operere med en fattigdomsgrænse, der over en vis tidsperiode ligger fast. Men principielt er mål på fattigdom altid relative.

Det er i dag almindeligt at anvende EU's lavindkomstsmål på dette område, sådan at man betragtes som fattig, hvis ens indkomst ligger under enten 50 eller 60 procent af samfundets indkomstmedian. Det vil sige den indkomst, der ligger midt i landets indkomstfordeling. Altså at den ene halvdel af befolkningen har en indkomst, der er højere end medianen, den anden halvdel en indkomst, der ligger lavere. Hvis der anvendes en grænse ved 50 procent af medianindkomst betyder

det, at personer, der har en disponibel indkomst på mindre end 50 procent af medianindkomsten, er fattige. Tilsvarende gælder, hvis der anlægges en grænse ved 60 procent af medianindkomsten.

Følges 50 procent af medianen har 4,2 procent af befolkningen så lave indkomster, at de må betegnes som fattige. Følges 60 procent af medianen når man frem til, at 8,9 procent af befolkningen har disse livsvilkår. Det drejer sig efter de to fattigdomsgrænser om henholdsvis 225.000 og 470.000 personer, hvor af henholdsvis omkring 40.000 børn og 60.000 er børn.

Mange af de personer, der er ramt af materiel fattigdom er også berørt af andre former for forarmelse. Blandt andet den at være uden for deltagelse i samfundets sociale og kulturelle aktiviteter sammen med andre. De er ekskluderede. Det er her begrebet ny fattigdom begynder at få mening.

Social eksklusion

I EU anvendes begrebet social eksklusion som et udtryk for social ulighed i et samfund, og de fælles europæiske målsætninger er i stigende grad rettet mod en indsats mod en sådan eksklusion.

Social eksklusion betyder at være eller blive sat uden for samfundet, det kan være som egentlig udstødte (fx hjemløse) eller som mere eller mindre marginaliserede. Lidt mere præcist går en nyere dansk undersøgelse (Elm Larsen, 2004) ud fra, at der er tale om social eksklusion, når tre ud af følgende fire forhold er tilstede:

- relativ økonomisk fattigdom
- få eller ingen sociale relationer
- begrænset eller ingen deltagelse i faglige og politiske aktiviteter
- dårligt helbred.

Undersøgelsen påviser, at 8 procent af befolkningen er relativt fattige, og bekræfter dermed andre undersøgelser.

Det vil sige, at der er tale om materielle afsavn, som fx ikke at kunne betale sine regninger eller ikke at have råd til daglige fornødenheder – og at det især er enlige forsørgere og deres børn, der er ramt af denne form for fattigdom.

Men hvor mange er ekskluderede, så der ikke kun er tale om fattigdom, men også en eller anden form for social udstødelse? Det viser sig at være 2,3 procent i år 2000. Det betyder en halvering af antallet af ekskluderede i forhold til 1976. Den gruppe, der er ekskluderede, er hovedsagelig enlige mødre, arbejdsløse, kontanthjælpsmodtagere og etniske minoriteter.

De grupper, der på denne måde er placeret uden for eller i udgangen af samfundet, er ramt af en ophobning af dårlige levekår: de er ofte præget af en dårlig opvækst, manglende uddannelse, handicap af en eller anden art, dårligt helbred, de er ofte ældre og magter eller evner ikke at deltage i den sociale omverden. De har et svagt eller intet familienetværk og ingen kontakter til andre mennesker. Igen er der en gruppe, der går igen, nemlig eneforsørgere, undersøgelsen udtrykker det sådan:

“Enlige mødre er en af de grupper i det danske samfund, som er allerringest stillede levekårs-mæssigt. Det gælder ikke kun i forhold til økonomi og materielle forhold, men også i forhold til sociale relationer, faglig og politisk deltagelse og helbredsforhold” (Elm Larsen, 2004, 20).

Undersøgelsen viser også, at der hos store grupper blandt de ekskluderede er tale om en social arv, som de har svært ved at slippe ud af. Der er hos mange tale om problematiske opvækstvilkår i barndommen, som forfølger dem som voksne: hvis de en gang i livet har været ekskluderede, er der stærkt forøget ri-

siko for, at de kommer i den situation igen. Undersøgelsen kalder det en "stiahængighed": de er kommet ind i et livspor eller i en livsbane, som de har svært ved at komme ud af igen. Og, kunne man tilføje, som de er tilbøjelige til at overføre til deres børn: social arv.

Berøvet kulturel og social kapital

Den franske sociolog Pierre Bourdieu udtrykte med et generelt begreb om "kapital" de mange forskellige former for ressourcer, som er nødvendige i det moderne samfund. Økonomisk kapital er vi indforstået med som noget, der kan akkumuleres, omsættes og bliver fordelt forskelligt. Det samme kan være tilfældet med andre former for kapital. Fx social kapital med hensyn til sociale netværk og sociale positioner og de mange fordele, der ligger gemt som potentielle muligheder i det sociale liv. Og kulturel kapital, der betyder adgang til viden, kunst, kulturbegivenheder og – netværk, titler og kompetenceudvikling.

I forlængelse af denne teori er de forskellige kapitalformer i stigende grad blevet vigtige og afgørende i det åbne videnssamfund. Kapital i alle former giver indflydelse, et bedre liv, et sundere liv og bedre muligheder for sig selv og sine

børn. Personer med stor social og kulturel kapital er med til at definere, hvad der er vigtigt, de er med til at sætte dagsordenen og de kan placere sig selv til at stå forrest i køen. De får en "definitionsagt" i den offentlige verden (Harrits, 2007).

Social og kulturel kapital fordeles i et samfund – som det er også er tilfældet med økonomisk kapital. Derfor ser vi nye ulighedsformer, hvor grupper fx mangler ressourcer fra et socialt netværk, de er uden de incitamenter, der ligger i dette netværk, de kan ikke udnytte mulighederne – de bliver socialt forarmede. Kulturel forarmelse gælder personer, der savner adgang til de kulturelle ressourcer, der ligger i samfundets vidensmasse: biblioteker, teater, uddannelser, informationsstrømmene osv.. De hægtes af med stor risiko for også at blive hængt af på andre områder, altså berøvet social og kulturel kapital. De indfanges af en række sårbarhedsskabende spiraler, der alle peger mod marginalisering.

Der er ikke eksakte tal på, hvor mange det drejer sig om i det danske samfund, der på denne måde er frataget social og kulturel kapital. At være berøvet disse muligheder indebærer fx manglende uddannelse – og i dag drejer det sig om knap 25 pct. af en ungdomsårgang, der ikke får en erhvervskompetencegivende

uddannelse. Pointen er ikke at få sat tal på de grupper, der her er tale om. Det vigtige er erkendelsen af, at det åbne samfund stiller nye udfordringer for det at være menneske: individualiseringen lægger op til den enkelte om selv at skabe sit liv, der er ikke mere tale om en indlejring i faste sociale rammer og traditioner. Derfor bliver risikoen for en systematisk fratagelse af sociale og kulturelle ressourcer en ny dimension, der kan udgøre en alvorlig barriere for et godt liv for mange. Og her kan begrebet kulturel fattigdom måske være med til at sætte fokus på et problem, der tilsyneladende har fået en stigende betydning.

Konferencens indlæg

Konferencen var tilrettelagt i tre afdelinger. Første afdeling fokuserede på erfaringerne fra Robinsohn fonden: hvem er de udsatte familier, der søger fonden om hjælp, og hvilke lidelser har børnene i disse familier? Anden afdeling ser på samfundsudviklingen i Danmark: hvor mange fattige er der i Danmark, og bevæger vi os mod et mere ulige samfund? Tredje afdeling i konferencen satte fokus på socialpolitikken og de sikkerhedsnet i velfærdssamfundet, som antages at kunne dæmme op for fattigdom.

Programmet for konferencen var således følgende:

Erfaringsopsamling fra Susi og Peter Robinsohns Fond

Birthe Gamst og Therese Halskov: Udsatte familier

Niels Michelsen: Børn med nye lidelser

Samfundsudviklingen i Danmark

Lars Olsen: Bevæger vi os mod et opdelt samfund?

Finn Kenneth Hansen: Hvor mange fattige er der i Danmark?

Hvordan takler vi udfordringerne?

Bettina Post: Socialpolitikken - er retningen rigtig?

Knud Vilby: Velfærdssamfundet som social sikkerhedsnet

Plenumdebat

Oplægsholderne blev bedt om i relativ kort form at skrive deres indlæg som et bidrag til denne publikation. Der er kun foretaget enkelte rent redaktionelle bearbejdnings af disse bidrag.

Litteratur

Blauenfeldt, M., Hansen, H. & Johansen, A. (2007) Fattigdom forbigås. Social Kritik. (4) 11-15.

Hansen, H. (2005) Fattigdom og sociale ydelser – skal modtagere af sociale ydelser (yderligere) fattiggøres? I: Jensen, P. H., Lund, J. H., Schultz-Jørgensen, P. & B. Schwartz (red.) *Velfærdssamfundets fremtid*. København: Socialpolitisk Forlag, p. 149-159

Harrits, Sommer, G. (2007). Kan fattigdom være kulturel? Social Politik., (4), 5-10.

Larsen, J. Elm (2004) *Fattigdom og social eksklusion. Tendenser i Danmark over et kvart århundrede*. København: Social forskningsinstituttet, 04:27.

ERFARINGER FRA SUSI OG PETER ROBINSOHN'S FOND

Fonden modtager i stigende omfang ansøgninger fra enkeltpersoner, der beskriver sig selv som værende i social nød. De beder om hjælp til at klare hverdagen, ofte eneforsørgere, der står alene med både deres egne og deres børns problemer.

Fonden kan yde en begrænset hjælp, det siger sig selv. Hjælp til en ferie, til at komme godt igennem en jul eller hjælp til at komme videre efter sygdom.

Fondens formål er at støtte denne gruppe af nødlidende. Men fonden ser det også som sin opgave at gøre opmærksom på et problem, som vi ser som stigende. At kommuner afviser at yde den hjælp, som tidligere blev anset for at udgøre en del af det sociale sikkerhedssystem. Derfor er erfaringsopsamlingen også et budskab til offentligheden og det politiske system. Der er en udvikling i gang i det danske samfund, som på nogle punkter ligner polarisering. De rigere bliver rigere, de fattige bliver fattigere. Afstanden mellem dem i toppen og dem i bunden bliver større. Det er dokumenteret som en stigende ulighed gennem de sidste 5 år. Det ser vi som en faretruende udviklingen, og det er de konkrete erfaringer herfra, der skal fremlægges i det følgende.

Birthe Gamst: *At være fattig i et rigt samfund*

Therese Halskov: *Udsatte familier forsøger at klare dagen og vejen*

Niels Michelsen: *Nutidens svagbørn – fattigdom set fra børnehøjde*

"Jeg vil så gerne give dem det, som andre børn har mulighed for og også for at de kan komme i skole og fortælle, at de også har været på sommerferie".

AT VÆRE FATTIG I ET RIGT SAMFUND

Birthe Gamst

Danmark er det femte rigeste land i verden. Kun lande som Luxembourg, USA, Norge og Schweiz er rigere, viser tal fra Verdensbanken.

Til trods for denne opplacering og til trods for, at vi generelt oplever os selv som et velfærdssamfund, fordeles denne rigdom ikke ens. Nogle medborgere i det danske samfund har ikke mulighed for at forsørge sig og sine i forhold til det velfærdssamfund, som de lever i og som de forsøger at leve op til. De er sat ud på et samfundsmæssigt nødsfor – som nødstedte.

Mange kontanthjælpsmodtagere men også mennesker på varige overførselsindkomster såsom førtidspension har en ekstremt vanskelig økonomi og lever med omfattende helbredsproblemer, utryghed for dagen i dag og i morgen og manglende mulighed for social deltagelse.

I de senere år og specielt under den nuværende regering er fattigdommen i Danmark øget. Den rammer knapt 200.000 mennesker heraf er de 60.000 børn (Social Årsrapport 2007).

Rigdommen i dagens Danmark har samtidig en larmende og påtrængende karakter. Den viser sig ved, at de seneste års velstandsstigning for de mange i stor stil omsættes i stadig mere og dyrere forbrug i form af luksusgoder som biler, både og rejser.

Heroverfor ses en lavmælt fattigdoms-eksistens med konstant kriseprægede hverdagsituationer, hvor utryghed og usikkerhed er hverdagskost og hvor alle kræfter skal samles om at få dækket de aller mest basale behov. Kontrasten mellem rig og fattig er mere end nogensinde til at tage og føle på. Vi lever i et super-materialistisk samfund med et øget udbud af forbrugsgoder. Dermed bliver kontrasterne mellem det liv, de fattige lever og det liv, som andre i samfundet har, så meget større. Det er et relativt nyt fænomen, selvom fattigdom altid har eksisteret.

I Susi og Peter Robinsohns Fond ser vi en meget lille del af den samlede fattigdom. Til gengæld fylder den meget i de ansøgninger, som vi modtager og giver os et stærkt indtryk af, hvad fattigdom i et hverdagsperspektiv betyder for enkeltpersoner og familier.

I de ansøgninger, som vi behandler, ser vi mange beskrivelser af forarmelse og nødsituationer i hverdagen.

En kamp for ligeværd

For i Danmark ses og mærkes som et meget rigt land med plads til uanede muligheder for materiel behovstilfredsstillelse og personlig selvrealisering betyder det for de mennesker, der ikke kan få del i sådanne muligheder, at de befinder sig i en outsiderposition. De har det psykologisk hårdt, de dømmes sig selv eller føler sig socialt dømt ude. Men de søger så godt det er muligt at kompensere for, at den økonomiske og sociale nødsituation ikke skal forplante sig til børnene og skabe grobund for afstand til deres jævnaldrende. En ansøger, der søger om hjælp til en sommerferie med sine to børn skriver herom:

"Jeg vil så gerne give dem det, som andre børn har mulighed for og også for at de kan komme i skole og fortælle, at de også har været på sommerferie".

For fattige familier gælder mange ansøgninger hjælp til børnenes oplevelser og ligeværdighed med andre børn. Der søges til konfirmationen, til campingturen, og til deltagelse i forskellige fritidsarrangementer, som jævnaldrende deltager i. Som en mor udtrykker det om hjælpen til en sommerferie:

"Så kan de (børnene) snakke med, når de andre børn fortæller om deres konfirmation, rejser og aktiviteter".

Fattigdom – et knaphedstyranni

Fattigdom – betyder en fastlåst hverdagslivssituation. Mange af de ansøgninger, vi modtager, vidner herom. Det er for de flestes vedkommende helt basale behov, der ikke kan dækkes. Det er varmeregnen, der ikke kan blive betalt eller køle- og fryseskabet, der ikke kan købes her og nu, hvis det nuværende står af. En enig forsøger, der er arbejdsløs og på kontanthjælp har to børn på 9 og 13 år. Det ene barn er psykisk syg. Hun søger om økonomisk hjælp til nye møbler til børnenes værelser, der ikke er fornyet siden børnene var helt små og fortsat ligner babyværelser. Der er sjældent mulighed for fornyelser, når hver fem-øre skal vendes i hverdagen.

En mor, der ligeledes er på kontanthjælp, ansøger om hjælp til nogle små ture med sine børn, så de kan komme ud og få nogle gode oplevelser. Hun skriver:

"Jeg synes, at jeg må vende hver en mønt,

men der er konstant løse ender og store huller. Jeg har haft dårlig ryg i 14 år og har været hele turen igennem med læge, kiropraktor, fysioterapeut, men det er kronisk. Jeg har inden for de sidste tre år gået sygemeldt flere gange, og er nu langtidssygemeldt, da jeg samtidig har fået konstateret en diskusprolaps. Jeg har 1700 kr. tilbage om måneden til mad, tøj, transport, sko osv."

Fattigdom betyder, at der mange gange må siges nej til børnenes spørgsmål om fritidsaktiviteter og ferieture m.m. Det samme gælder, hvis børn af fattige forældre fx skal have en ny cykel for at komme frem og tilbage til skole, nyt tøj, computer m.m. Familiesituationen er meget fastlåst. Det skaber utryghed for fremtiden ikke mindst på børnenes vegne. Hvordan skal de kunne klare sig. I mange af ansøgningerne kan spores en bekymring og en tristhed. Adskillige af ansøgerne lider af forskellige depressive symptomer og angstsymptomer.

Fattigdom – et manglende oplevelsesfællesskab

Når man mangler penge bliver man stærkt begrænset både socialt og ikke mindst geografisk. Livskvaliteten hæmmes og man er i fare for at blive isoleret. Vi lever i et moderne samfund, som i høj grad er præget af oplevelses- og forbrugerkultur, hvor kun de færreste oplevelser kan siges at være gratis. Dette går i høj grad ud over det fællesskab, som andre familier har mulighed for at udvikle sammen. Familiesituationen bliver fastlåst til nød-

tørftige gøremål i hverdagen. Der er ikke råd til fælles givende sommerferier og udflugter.

Socialt sker der en indskrænkning og dermed også en fare for ekskludering. Adskillige af de ansøgninger, vi modtager, handler om forespørgsler efter oplevelses- og ferieture både sammen med familien men også med et socialt netværk. Det gælder fx også for mennesker, der modtager førtidspension og på denne måde mere eller mindre permanent er sat ud af det "gode" arbejdsfællesskab. Her kommer en del af ansøgninger fra frivillige organisationer ind i billedet. Organisationerne søger om ferieophold eller oplevelsesfyldte dage for mennesker med psykiske og fysiske lidelser.

Mange af de ansøgere, som kontakter os og beder om hjælp til at få deres hverdagstilværelse til at hænge økonomisk sammen og folde sig bare lidt mere ud, er belastet af mange komplekse og eksistentielle problemer. Det gælder psykiske lidelser, nedslidthed af et hårdt liv med dårlige startmuligheder i tilværelsen, som efterfølgende er svært kompenserbare. Det gælder mennesker med fysiske og psykiske handicaps, der gør deres hverdagstilværelse sårbar og afhængig af de sociale ydelser og den omsorg, der kan opnås udefra. Vi aflæser gennem tilbagevendende ansøgninger, at en hverdagskamp for at klare sig strækker sig over år og for flere ender i en kronisk fattigdomsfælde.

Men de fattige er også lige så forskellige som andre. Livet kan skifte vejbane fra det

ene sekund til det andet. Man kan komme ud for en livstruende sygdom, der vælter det hele, en trafikulykke, som giver varig skade. Flere befinder sig et sted midt i mellem hovedgaden og nødsporet. Det kan være den trafikramte, der ikke længere kan arbejde, men heller ikke er syg nok til at blive anerkendt som førtidspensionist. Hun bliver afhængig af kontanthjælp for at få enderne til at mødes.

For det danske erhvervsliv og den politisk regerende elite tager man fejl, når man tror, at det hele handler om en beskæftigelsesmæssig løsning alene. For de fleste af vores ansøgere gælder, at de har mange andre problemer end selve ledigheden. Ansøgningerne giver et billede af, hvor mange der har nedsat eller ingen arbejdsevne som følge af fx helbredsproblemer, misbrugsproblemer, svære problemer med at omgås andre mennesker og psykiske lidelser blandt andet som følge af traumatiserede hændelser i deres liv.

Den nye fattigdom – det sociale medborgerskabs falliterklæring

Et moderne samfunds sociale medborgerskab bygger på to grundpiller bestående af en formel og substantiel dimension, som skal sikre mennesket tryghed, autonomi,

tilfredsstillende levestandard, ligeværd, omsorg og respekt.

Det formelle sociale medborgerskab handler om, at man gennem retlige regler søger at hævde nogle umistelige og universelle menneskelige rettigheder til frihed, velfærd, lige muligheder, lige værd og beskyttelse af svagere grupper i samfundet.

Det substantielle sociale medborgerskab handler om, hvorvidt samfundet skaber velfærd for dets borgere i en hverdagslig sammenhæng fx ved sociale livsbetingelser og omsorg, især for svagere grupper, og om den solidaritet, der er i samfundet.

I forhold til eksisterende normalitetsparametre og manglende politisk vilje hos den borgerlige regering til at anerkende fattigdomsgrænser i samfundet, bliver de dårligst stillede borgere gjort til mindreværdige medborgere og deres ringere status i samfundet stadfæstes gennem deres manglende muligheder for at deltage på lige fod såvel økonomisk som socialt med andre i samfundslivet. De holdes ude fra et ligeværdigt socialt medborgerskab og bliver på denne måde et tegn på det sociale medborgerskabs falliterklæring i det aktuelle samfund. Det gode samfund derimod tillader ikke, at nogle af dets medborgere føler sig nyttesløse og bliver nødstedte, og det

gode liv er vanskeligt at realisere, når levestandard og levevilkår er sat på et absolut nødblus i dagens Danmark. Det gælder ikke mindst for enlige forsørgere, kontanthjælpsmodtagere, mennesker på starthjælp og førtidspensionister.

I Robinsohn fonden kan vi bare følge de mennesker, der ansøger os, på afstand og sætte vores lid til, at den form for økonomisk hjælp vi yder, kan medvirke til, at der skabes en form for opmuntring og pusterum i hverdagene, der for manges vedkommende leves i fattigdom, og at den signalerer en anerkendelse af den kamp, som mennesker må føre for at kompensere de afsavn, som fattiggørelse afføder.

UDSATTE FAMILIER FORSØGER AT KLARE DAGEN OG VEJEN

Therese Halskov

Det er en usædvanlig udkigspost, man har, når man læser de ca. 550 ansøgninger, der hvert år kommer til fonden. En udkigspost hvor man tydeligt kan se – eller snarere se igennem det danske velfærdssystem huller.

Der kommer to hovedkategorier af ansøgninger til fonden: - *dels fra sociale organisationer*, som med deres mange, ofte yderst kreative initiativer beroende på en kæmpe lokal frivillig arbejdsindsats yder en samfundsmæssig betydelig indsats overfor socialt svage grupper - og *dels ansøgninger fra enkelt personer* i økonomisk nød. Det er denne sidstnævnte del af ansøgerne, som vil være i fokus her – og blandt dem en særlig gruppe, nemlig *de enlige forsørgere*, som helt klart er de hyppigst forekommende blandt ansøgerne. Det er disse menneskers situation, som jeg vil give et kort billede af her – sådan som vi hører om den i deres ansøgninger om økonomisk hjælp.

Hvem er de enlige forsørgere og deres børn?

Indledningsvist skal det understreges, at der absolut ikke er noget *nyt* i at knytte fattigdom og gruppen af enlige forsørgere sammen. Enlige forsørgere – som her nu vil benævnes som enlige mødre, for der er næsten altid tale om kvinder - har historisk altid været overrepræsenterede blandt de fattige. Dette gælder uanset hvilket fattigdomsmål, man anvender, - og uanset om man anlægger et lokalt eller globalt perspektiv. Ud fra de enlige mødres ansøgninger til fonden er det derfor svært at tale om en egentlig *ny* fattigdom, snarere kan der nok tales om nogle nye aspekter ved fattigdommen. Noget af det nye er muligvis, at fattigdommen blandt enlige mødre og deres børn ikke fremtræder synligt og åbenlyst i gadebilledet og det offentlige rum, men snarere udleveres bag hjemmets fire private vægge.

Ud af ansøgningerne tegner der sig nogle stærke portrætter af mødre, der slås og kæmper (ofte som løvinder) for at først og fremmest deres børn skal få en værdig og god barndom, hvor de - som deres

jævnaldrene – skal have mulighed for at få nogle fritidsaktiviteter, få en cykel, få en computer, få nogle udflugter og oplevelser – og når det går højt måske en uges ferie. Og til mødrene selv tandbehandling, ny seng, fjernsyn, køleskab, hjælp til julen o.l.. Der er til ansøgningerne vedlagt årsopgørelser og ofte detaljerede budgetter, som sort på hvidt demonstrerer, at her er der reelt ikke een krone til overs – og ofte er der tilmeldt en stor gæld, som er stiftet i tidligere trængte og desperate situationer. Ofte sidder vi ved vores møder i fonden og siger: det bør kommunen betale! Men vi ved også at det *gør* den *ikke*, selvom de fleste af de enlige mødre er på kontanthjælp eller førtidspension. En del af mødrene er i et uddannelsesforløb – og det synes at give noget selvtillid, livskraft og håb om fremtidig ændring. Så der inspireres vi så også til at give en håndsrekning, for at uddannelsesprojektet ikke skal opgives. Flere billeder aftegner sig ud fra ansøgerbunken. Måske klarer man en tid ved konstant sparsommelighed at leve på det magreste budget med sine børn. Men stadig og langvarig bekymring om

og pres på økonomien slider og udhuler psykiske og fysiske kræfter, som nyere fattigdomsforskning så klart påpeger. Kommer der derfor bare een eller flere yderligere belastninger ind i billedet, som f.eks. sygdom hos børn eller mor, tab af nær og vigtig familie, problemer med og svigt i forhold til børnenes far, så afsløres sårbarheden. Sammenbrud økonomisk, fysisk og psykisk kommer hurtigt i forlængelse heraf, og alt for ofte er der intet netværk, ingen støttepiller endstige bolværker at læne sig op af og til at afbøde faldet.

Som nævnt er de enlige forsørgere stort set alle kvinder. Og det går igen og igen ud fra mødrenes beretninger, at børnenes fædre er så godt som helt ude af billede – og dermed også uden kontakt til børnene. Nogle gange nævnes vold, misbrug eller fængselsophold som baggrund for de brud af kontakt til fædrene. Vi ser et klart billede af, at fædrene er borte, men ved ikke, hvorfor fædrene glider så markant ud i disse familier. Om den nye lovgivning om forældreansvar og fælles forældremyndighed vil kunne medvirke til at forebygge de mange brud mellem børn og fædre i familierne vil vise sig. Men ud fra mødrenes beretninger synes det, som om fattigdommens sociale og psykiske tæring gennem mange år hos både mødrene og børnenes fædre i sig selv formindsker

eller nedbryder den energi og udtærer de kræfter, der skal til, for at holde sammen på og udvikle bæredygtige relationer mellem fædre og børn efter et familiebrud.

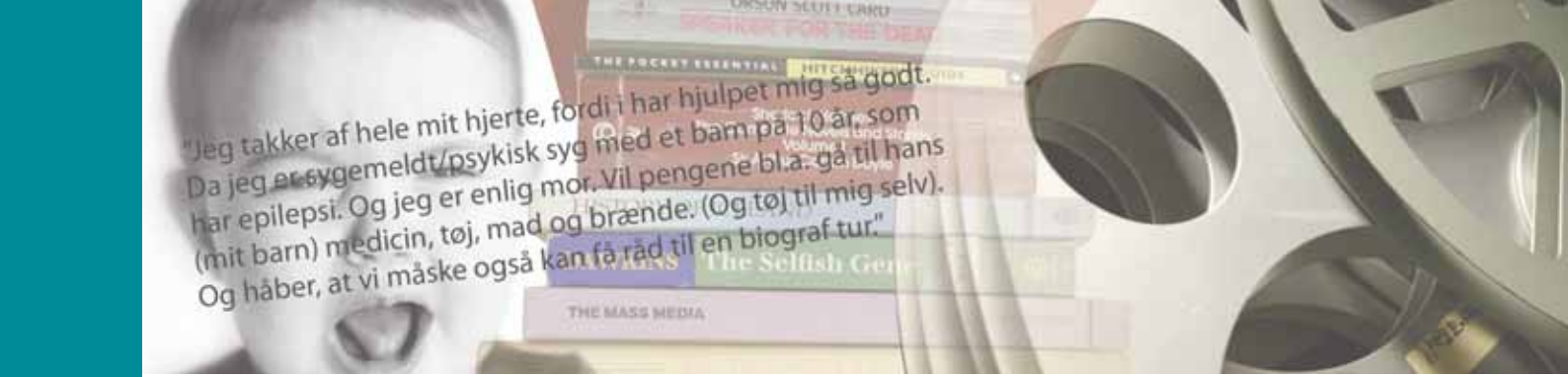
Har det nogen betydning med den økonomiske støtte fra fonden?

Når man igen og igen får ansøgninger fra nogle af de samme mødre og deres børn – og kan se at deres situation med fattigdom over flere år er uændret – og at der måske oven i købet er kommet yderligere sociale pres på familien, så kan bevillingerne fra fonden jo godt få karakter af lidt håbløs march på stedet.

Der er ikke foretaget nogen egentlig systematisk opfølgning på betydningen af fondens støtte for enkelt personer (eller organisationerne.) Alligevel kan det siges, at bevillingerne uden tvivl har stor betydning for den enkelte modtager. Først og fremmest fordi man i Danmark jo ikke har mange steder at gå hen i en økonomisk trængt social situation, når det offentlige sociale system (og banken) har sagt nej. De fleste fonde i Danmark retter sig som bekendt mod kultur- og idrætsliv og ikke mod det sociale felt. Men dernæst modtager vi en væsentlig tilbagemelding i de "kvitterende" takkebreve, som vi får fra

de enlige mødre og deres børn. Ved læsning af brevene overrumples man af, hvordan selv en mindre økonomisk håndsrækning kan skabe glæde, give selvtillid og følelsen af at blive forstået - ikke mindst når man har oplevet sig urimeligt afvist af det store offentlige system.

Men samtidig skal det afslutningsvist understreges, at selvom en økonomisk støtte kan være et vigtigt element i en trængt situation, så er det naturligvis oftest flere forskellige former for støtte og hjælpeindsatser, der er nødvendige, for at børn og mødre i disse familier kan få en tryg og mere stabil tilværelse. Og disse indsatser ligger det desværre udenfor fondens rammer at iværksætte.

"Jeg takker af hele mit hjerte, fordi i har hjulpet mig så godt. Da jeg er sygemeldt/psykisk syg med et barn på 10 år, som har epilepsi. Og jeg er enlig mor. Vil pengene bl.a. gå til hans (mit barn) medicin, tøj, mad og brænde. (Og tøj til mig selv). Og håber, at vi måske også kan få råd til en biograf tur."

NUTIDENS SVAGBØRN

- fattigdom set fra knæhøjde

Niels Michelsen

Først et citat fra et typisk takkebrev, som med få ord fortæller om kernen i den problematik, vi oplever:

"Jeg takker af hele mit hjerte, fordi i har hjulpet mig så godt. Da jeg er sygemeldt/psykisk syg med et barn på 10 år, som har epilepsi. Og jeg er enlig mor. Vil pengene bl.a. gå til hans (mit barn) medicin, tøj, mad og brænde. (Og tøj til mig selv). Og håber, at vi måske også kan få råd til en biograf tur."

Mange kender den sugende mishagsoplevelse ved at være anderledes og ikke slå til. Men for de fleste er den forbigående, men for vores ansøgergruppe er den mangeårig, nogen gange konstant. Nogen kæmper og gør modstand, andre resignerer og bliver syge. Nogen bøjer sig i afmagt og giver op, andre prøver at finde andre veje og søger "alternativ"/privat hjælp (som dem der har deres på det tørre ofte nedladende vil kalde "almisse"). Vores ansøgerskare tilhører dem, der trods alt prøver andre veje, fordi de magter at søge om hjælp. Trods alt et sundhedstegn. Men derfor er vores ansøgerskare heller ikke repræsentative for den gruppe, der i Danmark har brug for hjælp. Men dog et sandfærdigt billede af en virkelighed og dagligdag for mange familier.

Et bredt spektrum af lidelser

Et af de typiske billeder af ansøgerne til fonden er enlige mødre med mange børn og med sygdom hos både mor og barn. Mor på overførselsindkomst, ingen eller kort uddannelse, sparsomt netværk, far ofte voldelig og alkoholmisbruger, dårlig kontakt med det offentlige system, dårlig bolig.

Børnene er ofte syge. Både traditionelle handicap (cerebral parese, epilepsi, mental retardering), "bogstavdiagnoserne" (ADHD, ASD (Autistisk Spektrum Disorder, herunder Aspergers Syndrom), Tourettes Syndrom, OCD (Obsessive Compulsive Disorder, dvs. tvangstanker/handlinger) mm.), allergi og luftvejssygdomme og næsten alle har vanskeligheder i daginstitution og skole. Mødrenes sygdomme er ofte bevægeapparat sygdomme, de "nye" sygdomme (fibromyalgi, træthedssyndrom, piskemæld samt mange somatiseringstilstande), psykiske lidelser og ikke sjældent får man mistanke om et komplicerende misbrug af rusmidler i forløbet.

De beder om støtte til helt almindelige ting som tøj, sko, møbler (seng, madras, skab), medicin og andre behandlingsudgifter, bedre bolig og istandsættelse, cykel og computer til barnet, opmuntringer som biograf ture, ferie, Lalandia, julehjælp og hjælp til konfirmation.

Men hvorfor har vi al denne elendighed i Danmark?

Hvorfor stadig en tydelig gruppe, som ikke oplever velfærd og fremgang, men polarisering og udstødning? En gruppe, som er tydelig og på mange måder ligner århundreders beskrivelser af fattigdom og proletariat?

Hvorfor har "pisken" (den lave kontant-hjælp, starthjælp, 300 timers regel m.m.), det vil sige det økonomiske incitament til at komme i gang, komme i arbejde, klare sig selv m.m. ikke virket tilstrækkeligt, selv i tider med lille arbejdsløshed? Eller "guleroden" (de mange velmenende projekter, velgørenhed, almisser m.m. og hele det offentlige system med sundhedsplejersker, dagsinstitutioner, folkeskoler osv.) heller ikke virket tilstrækkeligt?

Vedligeholder og fastholder måske både "pisken" og "guleroden" den udstødte gruppe? Og måske ligefrem (mere eller mindre bevidst) søger at øge den og fastholde og gøre lidelserne kroniske? Er der en skjult dagsorden om at uligheden er en drivkraft for udvikling, øget velstand og magt for de bedst stillede og er "aflandsindustrien" nødvendig i denne sammenhæng (en tidligere borgerlig socialminister kom til at sige det, men blev hurtigt banket på plads af statsministeren.

Men liberale tænketanke m.fl. siger det fortsat åbenlyst)?

Er der en årsagsforklaring om at materiel fattigdom (miljøet) øger risikoen for sygdom og afmagt og dermed understøtning eller handler det om mennesker med grundlæggende (evt. genetisk betinget) legemlig og psykisk svaghed, sygdom og afmagt, hvor risikoen for fattigdom er øget (selektion)?

Er fattigdomsgruppen præget af genetisk disposition til både psykisk og legemlig sygdom og til utilstrækkelig initiativ, vilje og kampmod til at klare sig selv og sine og komme videre i tilværelsen? Eller er det omgivelserne/miljøet/opvæksten der har præget dem?

Det er der efter den forskning, jeg kender, ikke noget endegyldigt svar på. Det handler oftest om både-og, ikke enten-eller. Men dog ingen tvivl om at miljøet og opvækstmulighederne og vilkårene, både de materielle og psykosociale, har en væsentlig betydning, uanset de genetiske vilkår. Århundreders historie og megen forskning har vist, at det er muligt at komme videre på en menneskevenlig/værdig måde ved at forbedre de materielle og psykosociale opvækstvilkår, hvorimod den "militære" løsning (ikke bare krudt og kugler, men straf, restriktion, understøtning, udskillelse, skæld ud, apartheid) kun har givet tilbageskridt og blodige konflikter.

Ansøgningerne og takkebrevene taler ofte et tydeligt sprog om evt. forklaringer:

- Den sociale lovgivning er sat ud af kraft i nogle kommuner (helt åbenlyst lovhjemlede ydelser ydes ikke eller er afslået, ofte uden begrundelse eller ankevejledning)?
- Stram økonomi og underprioritering af børnefamilie området i nogle kommuner?
- Trætte, overarbejdede sagsbehandlere med alt for mange sager?
- "Fattigforsorgsfims" hviler stadig over området i nogle kommuner med ned-

ladende, overfladisk sagsbehandling til følge?

- Gruppen er understødt og fanget i kravet om aktivering, som det er umuligt for dem at opfylde med den sygdomsbelastning, afmagtsbelastning, der præger gruppen?
- Gruppen mangler kræfter til at klage og protestere?
- Ingen "fagforening" for fattige?
- Ikke synlige i gadebilledet, demonstrerer ikke?

Vores ansøgergruppe er ikke repræsentativ for befolkningen, men skønsomt repræsenterer den toppen af isbjerget (nemlig dem, der har kræfter til at søge andre steder end det offentlige). Vi mangler også ansøgere fra ikke etniske danske familier, som må antages at have samme, hvis ikke større, behov.

Gruppen er et godt eksempel på at simple forklaringsmodeller ikke dur, men at det drejer sig om en kompliceret multifaktoriel baggrund, dvs. den socialmedicinske "Bio-Psyko-Sociale model", også udtrykt i den socialmedicinske relativitetsligning (af Per Fuggeli, norsk professor i socialmedicin): Sundhed = Biologi x Kultur x Politik (i 2. potens). Sundhed forstået i socialmedicinsk forstand, dvs ikke blot frihed for sygdom, men også god funktionsevne, velbefindende og gode fremtidsmuligheder. Dvs at det handler om både at styrke de traditionelle biologiske forhold (bedre drikkevand, kloakering, bedre boliger, arbejdsmiljø, kost, motion, mindre røg-druk-stoffer, nedslidning, stress m.m.), de psykologiske forhold (muligheder for kognitiv og emotionel god funktion, gode og gensidige relationer mellem børn og forældre og andre vigtige mennesker, gode daginstitutioner, skoler og uddannelsesmuligheder, fritidsaktiviteter, velvære og gode fremtidsmuligheder, varierede med plads til både de rige/stærke/kloge og de fattige/svage/dumme og sære) og de kulturelle/sociale forhold (indlevelse, forståelse, tolerance og accept af forskelligheder, tilstrækkelige materielle

og personlige udviklingsmuligheder med nødvendig særbehandling og vilkår for anderledes, udsatte, sarte, svage, syge) også i 2. potens den politiske vilje, vedholdenhed og styrke og det politiske mod til at dem der har magt også har ansvar for ikke blot den interessegruppe, der har valgt dem, men hele befolkningen. Det er for den magtfulde naturligvis nemmest at lytte til og styrke dem der ligner en selv og giver umiddelbar støtte, men magten medfører som anført også et ansvar for helheden og hermed også et spørgsmål om skyld, hvis magten bruges egoistisk og ensidigt.

Perspektivering

Hvordan oplever børnene den konkrete hverdag med materiel fattigdom, sygdom og afmagt? Hvordan husker børnene barndommen og hvad er det lange perspektiv for dem?

Jeg har ikke nogen enkel forklaring. Børn husker og tænker anderledes end voksne. De husker "analogt" (sansoplevelser, billeder, hændelser, stemninger) bedre end "digitalt" (tidsforløb, årsagsforklaringer). Heldigvis klarer mange sig godt på længere sigt, trods svære svigt og traumer i barndommen.

Men statistisk er der dog senere en overhyppighed af vanskeligheder hos børn med svigt i barndommen, både mht. uddannelse, arbejde, sygdom (både legemlig og psykisk, herunder misbrug og selvmord) og relationer til andre mennesker (parforhold, børn i næste generation).

Vi kan i Robinsohn fonden ikke ændre vilkår, udvikling og syn på børnefamilier i nød i de store træk. Men forhåbentlig kan vi være med til at give nogle børn oplevelser og erfaringer, der giver dem bedre chancer for senere at blive "mønsterbrydere". Og skabe eftertanke ikke blot hos dem, der umiddelbart er enige med os, men også hos dem, der har magt og ansvar og som efter vores mening i mange tilfælde kunne have et behov for "genoptræning" i at se tilværelsen fra knæhøjde.

SAMFUNDSUDVIKLINGEN I DANMARK

Velstand uden velfærd var titlen på en bog fra 1969, skrevet af redaktør og senere socialminister Bent Hansen. På et tidligt tidspunkt satte han fingeren på et ømt sted i den samfundsmæssige udvikling. Velstand handler om alt det, der kan måles og vejes, velfærd om det kvalitative, det personlige. Begge dele hører til i en samfundsudvikling, der skal skabe et godt liv for alle. Pointen er, at vi har bevæget os mere og mere i retning af det målbare, det tekniske, det individualistiske – og i for mange tilfælde på bekostning af de menneskelige aspekter. Af nogen kaldt et mere og mere ufølsomt samfund.

Derfor taler vi ofte om sammenhængskraft: den er udsat for trusler om ikke at kunne holde. Derfor taler vi om stigende ulighed: der er klare tegn på, at den vokser. Derfor taler vi om fattigdom: der er flere tydelige tegn på, at grupper i Danmark lever under fattigdomsgrænsen. Derfor taler vi om det delte Danmark: polariseringen øges og kan iagttages på adskillige områder (fx skoleområdet).

Samfundsudviklingen er i disse år præget af individualisering og neokonservativ tænkning. Det betyder større byrder på de udsattes skuldre. Derfor er det vigtigt at synliggøre og bevidstgøre den udvikling, vi befinder os midt i. Fattigdom er sjældent selvforskyldt og det synspunkt må aldrig blive grundlaget for en offentlig politik.

Lars Olsen: *Vidensamfundet har fået en ny underklasse*

Finn Kenneth Hansen: *Fattigdom i Danmark*

VIDENSSAMFUNDET HAR FÅET EN NY UNDERKLASSE

Lars Olsen

Nogle børn har spillet 117 familiespil og gennemtvrevet det meste af børnebiblioteket, før de fylder fire. De bliver taget med på råd, når familien sidder samlet omkring middagsbordet og taler om den globale opvarmning eller aktiviteterne i den kommende weekend. Disse børn bolttrer sig i udfordringer og har typisk veluddannede forældre, som står parate med råd og dåd og forældreøbte lejligheder.

Andre børn får aldrig læst en godnat-historie og tilbringer det meste af tiden foran Cartoon Network. De kan ikke hente hjælp derhjemme til lektierne. Aftensmaden spises foran fjernsynet, og diskussioner om samfundsforhold er lige så sjældne som eksotiske ferier. Tit har forældrene ingen uddannelse og kun løs tilknytning til arbejdsmarkedet, og de har hverken overskud eller kompetencer til at navigere børnene gennem nutidens individualiserede uddannelsessystem. Danmark er blevet et fem-sjattedels-samfund. Det store flertal har aldrig haft det så godt, men omkring en sjattedel vokser op med markant dårligere livschancer end deres jævnaldrende.

Ulighed mellem brede samfundslag

De ulige chancer dokumenteres af flere undersøgelser. Blandt andet af en særkørsel fra Danmarks Statistik, som jeg fik foretaget gennem Arbejderbevægelsens Erhvervsråd i forbindelse med bogen *Den nye ulighed* (Olsen, 2007).

Ifølge denne analyse er det 11 procent af de unge, der har såkaldt »svag hjemmebakgrund« - de vokser op i familier, hvor forældrene gik tidligt ud af uddannelsessystemet og ofte er skilt og/eller marginaliseret på arbejdsmarkedet. I en anden undersøgelse, med lidt andre kriterier, vurderer Socialforskningsinstituttet, at det er helt op til 20 procent af børnene, som vokser op i helt eller delvist ressourcetsvage familier (Ploug, 2005).

Som det ses i tabel 1, er der tale om en systematisk ulighed. I den almindelige parfamilie med job og uddannelse er det kun 5 procent af de unge, der bor i et hjem med en børnesag – det vil sige at de sociale myndigheder har fjernet et eller flere børn eller gennemført en såkaldt forebyggende foranstaltning for at få familien til at hænge sammen. Blandt unge med svag

hjemmebakgrund er det imidlertid ikke mindre end 41 procent, altså næsten halvdelen. Et tal, der vidner om massive omsorgs- og trivselsproblemer i bunden af samfundspyramiden.

Samtidig klarer disse unge sig rigtig dårligt i uddannelsessystemet. Hver femte går end ikke op til folkeskolens afgangsprøve. Og to tredjedele gennemfører ikke en kompetencegivende uddannelse. De er vokset op i familier, hvor forældrene er gået tidligt ud af skolen og ofte har dårligt fodfæste på arbejdsmarkedet. Og sådan vil mange af børnenes liv også forme sig. Trods årtiers velfærdsstat formår vi stadig ikke at bryde den sociale arvs onde cirkel. Danmark har imidlertid ikke længere tradition for at diskutere ulighed mellem store samfundsgrupper. I 1960'erne talte man om socialgruppe fire og fem – den faglærte og ufaglærte arbejderklasse, som udgjorde omkring halvdelen af befolkningen. I dag diskuteres sociale problemer i hovedsagen som små marginalgrupper. Den ene dag en lille gruppe økonomisk fattige, den næste børn anbragt udenfor hjemmet. Problemer, der er smertelige for dem, som det berører, men også problemer der trods alt »kun« handler om få procent. Pointen er, at den moderne ulighed er

langt bredere. Undersøgelserne viser som nævnt, at mellem 11 og 20 procent vokser op med markant dårligere livschancer – og på den baggrund kalder jeg Danmark for et *fem-sjattedels-samfund*. Ligesom i fortidens classesamfund handler det om en ulighed mellem store sociale grupper, som bunder i forskellige levevilkår; mønsteret er bare anderledes end dengang.

Ikke bare økonomisk fattige

Tallene fra Danmarks Statistik viser, at indvandrere er massivt overrepræsenteret blandt unge med svag hjemmebaggrund. Unge fra de etniske mindretal udgør under en tiendedel af en årgang, men hver fjerde i gruppen med svag hjemmebaggrund.

Alligevel er det en vigtig pointe, at indvandrerunge *ikke* udgør flertallet blandt den dårligst stillede sjattedel. Den største gruppe er faktisk unge med dansk baggrund, der typisk vokser op hos en enlig mor, som gik tidligt ud af uddannelsessystemet og ikke har ordentligt fodfæste på arbejdsmarkedet.

Mere end hver tredje barn i Danmark oplever, at far og mor flytter fra hinanden i løbet af deres opvækst. For de fleste er det ikke et alvorligt problem. Men analyser viser en sårbar gruppe enlige mødre i bunden af samfundspyramiden – en gruppe, hvor samspelet mellem manglende uddannelse og rollen som eneforsørgere medfører langt ringere chancer for børnene.

Tallene viser også, at familierne med svag hjemmebaggrund ofte lever på økonomisk smalhals. Alligevel handler det

ikke bare om gammeldags fattigdom. Det viser sig, hvis man zoomer ind på de børnefamilier, der tilhører den nederste fjerdedel af indkomstskalaen. Hvad enten man fokuserer på den fattigste fjerdedel eller den fattigste tiendedel, har flertallet *ikke* svag hjemmebaggrund. De kan være studerende eller enlige forsørgere, hvor forældrene har uddannelse og (deltids)job. Disse familier har heller ikke mange penge, men deres børn klarer sig meget bedre end jævnaldrende med svag hjemmebaggrund.

Den vigtigste enkeltfaktor i den moderne ulighed er forældrenes uddannelsesbaggrund. Det viser analyser, hvor man ser på sammenhængen mellem forholdene i barndomshjemmet og hvordan de unge klarer sig som voksne. Det er forældrenes uddannelse, der har størst betydning for, om de unge har job og uddannelse, når de bliver 30-35 år. Hvis forældrene hverken har faglig eller boglig uddannelse, er der langt større risiko for at børnene heller ikke får det og i nogle tilfælde havner på langvarig overførselsindkomst.

Det betyder også noget for de unges chancer, hvorvidt ens forældre er skilt eller bor sammen. Først derefter kommer klassiske socialpolitiske faktorer som om forældrene er i arbejde eller ej, om familien har lave indtægter og om man bor dårligt (se notat fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2003)

Disse faktorer er ikke uden betydning, men de er tydeligvis mindre end forældrenes

uddannelse. Uddannelse er på mange måder ved at blive en afgørende skillelinje i det danske samfund.

Det er imidlertid kendetegnende, at de dårligt stillede familier er præget af flere risikofaktorer. Derfor bygger særkørslen fra Danmarks Statistik, ligesom Socialforskningsinstituttet, på en *kombination* af flere faktorer. De dårligt stillede er på én gang kendetegnet ved manglende uddannelse og manglen på stabile rammer i familien.

Samtidig skal det understreges, at der er tale om statistiske chancer. Nogle af disse unge klarer sig godt – men det er dramatisk færre end blandt deres jævnaldrende. Når hundredtusinder er i denne situation, kan det ikke bare betragtes som individuelle sociale skæbner. Det drejer sig om de ulighedsmekanismer, der kendetegner det moderne videnssamfund.

Ny ulighed i videnssamfundet

Den kritiske læser vil måske spørge, om det egentlig er så nyt - også tidligere var der svage og dårligt fungerende familier? Jo, men skiftet fra industri- til videnssamfund har ændret meget, også mekanismerne bag uligheden.

Lad mig sætte et billede på: For 50 år siden havde Rikke, enlig mor på Vesterbro, et svært liv. Hun boede i en fugtig lejlighed uden bad og eget toilet. Sådan boede mange andre også. For eksempel naboen, der var smedesvend, faglært og dermed bedre lønnet.

Men samfundets krav var mere enkle. Rikke skulle sørge for, at børnene kom i skole til tiden og var nogenlunde renvaskede, så tog læreren sig af undervisningen. Og sønnen kunne gå ud af skolen efter 7.klasse, tage et ufaglært job og siden forsørge sin familie. Det var meget almindeligt. Nutidens Rikke bor i en moderne lejlighed med centralvarme, bad og toilet, men kravene til forælderrollen er anderledes komplicerede. Rikke skal diskutere elevplaner med læreren, hjælpe med projektet om Ribbjergs forfatterskab og rådgive om den rette fagkombination i ungdomsuddannelserne. Og børnene kan ikke bare gå ud af skolen og tage et ufaglært job. Nøglen til et stabilt arbejdsliv er en uddannelse – boglig eller faglig. Prognoserne tyder ligefrem på, at Danmark på længere sigt kan mangle arbejdskraft med boglig eller faglig uddannelse, men have for mange ufaglærte. Ikke uden grund er der politisk enighed om, at 95 procent af fremtidens unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse.

Man kan også sige det på den måde, at *tærsklen* for at deltage på arbejdsmarkedet og i samfundslivet er steget gevaldigt i de seneste årtier. Det har skabt en ny sårbar gruppe, der mangler ressourcer og kompetencer til at begå sig i videnssamfundet. Samtidig bor vore dages underprivilegerede mere afsondret fra den brede middelklasse. Vore dages Rikke har sjældent en smedevend som nabo – han vil typisk være flyttet i parcelhus. Den enlige ufaglærte

mor bor snarere dør om dør med den del af indvandrerfamilierne, der også tilhører samfundets dårligt stillede.

Danmark har historisk set været et relativt blandet samfund i den forstand, at forskellige sociale lag boede i de samme kvarterer og deres børn mødtes i den lokale folkeskole. Det var i høj grad denne sociale blanding, der sikrede industrisamfundets sociale integration mellem arbejderklassen og middelklassen. I de større byer er dette mønster imidlertid under pres. Dele af den almene boligsektor har været igennem en dramatisk social deroute og er præget af en hel skæv beboersammensætning. I en række af de almene boligkomplekser er en stor del af beboerne indvandrere eller danskere udenfor arbejdsmarkedet. En koncentration af sociale problemer, der også smitter af på de nærliggende folkeskoler og skaber et rigtig dårligt skolemiljø.

For de fleste danskere har det seneste årti budt på en gigantisk velstandsfremgang. Paradoksalt nok er afstanden fra de velstillede til de dårligt stillede ikke blevet mindre, men større. Det skræmmende perspektiv er, at Danmark er ved at få en ny underklasse på mellem 10 og 20 procent af befolkningen,

- som mangler kvalifikationer til at begå sig i videnssamfundet,
- som isoleres i de større byer i belastede almene boligområder og socialt belastede skoler,
- hvor mange unge vokser op med trivsels- og omsorgsproblemer og i værste fald ender i kriminalitet,

- hvor et liv på samfundets sidelinje al for ofte går i arv fra forældre til børn.

Meget tyder således på, at ungdomskriminaliteten er ved at skifte karakter. Der har altid været en vis social slagside i unges kriminalitet, idet unge fra hjem med sociale problemer oftere havnede i kriminalitet end deres bedrestillede jævnaldrende. Men undersøgelser viser, at denne slagside er blevet værre. Især vold blandt unge er i højere grad knyttet til dem, der klarer sig dårligt i skolen. Mens forskerne tidligere talte om ungdomskriminalitet som »nuancer i gråt« - mange unge havde været ude i noget snavs – så tales der nu om en »polarisering« mellem de veltilpassede og de kriminelle unge (Balvig, 1999, 2006).

I de seneste år har offentligheden med god grund haft fokus på en række alvorlige voldssager blandt unge med indvandrerbaggrund. Unge, der ofte er vokset op i familier med sociale problemer. Meget tyder på, at nogle af de samme mønstre gør sig gældende blandt unge med etnisk dansk baggrund, om end knap så ekstremt. Men det er et mønster, som burde analyseres mere i dybden.

Truet social sammenhængskraft

De nye ulighedsmønstre udfordrer ikke bare de idealer om lige chancer, som de fleste danskere deler, men udgør i værste fald en trussel imod selve samfundets sociale sammenhængskraft.

I forhold til andre lande har Danmark historisk set været et samfund med en relativt høj fællesskabsfølelse og dermed

en udbredt vilje til at hjælpe de svagere samfundsgrupper. Spørgsmålet er, om dette også er tilfældet, når de dårligt stillede isoleres i bestemte boligområder og skoler, er nogle man mest kender fra medierne og som i stigende grad udviser

en destruktiv adfærd. At en del af den nye underklasse tilmed har en anden etnisk baggrund gør ikke sagen lettere. Resultatet kan blive, at videnssamfundet Danmark bliver et samfund med skarpere klasseskel og mindre social sammen-

hængskraft. Et Danmark, der mister nogle af de samfundsmæssige kvaliteter, som mange af os sætter pris på.

Litteratur

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2003) Det delte Danmark – notat om social opdeling af skoler
Olsen, L. (2007) *Den nye ulighed*. København: Gyldendal
Ploug, N. (2005) *Social arv*. København: Socialforskningsinstituttet.
Balvig, F. (2006) *Den ungdom*. Det kriminalpræventive Råd.
Balvig, F. (1999) *Risiko Ungdom*. Det Kriminalpræventive Råd.

Tabel 1.

Ulige livschancer for børn og unge, 2004:

	Svag hjemme- grund	Mellem- gruppen	Stærk hjemme- baggrund
Andel af 14-17- årige	11%	36%	53%
14-17-årige der bor i hjem med børnesag	41%	18%	5%
Har forladt skolen uden afgangsprøve	19%	8%	3%
Karaktergennemsnit i 9.klasse	7,1	7,8	8,3
Har som 25-årig ingen uddannelse og er ikke i gang med en	64%	29%	14%

Svag hjemmebaggrund betyder, at familien præges af to eller tre af følgende risikofaktorer: 1) Ingen af forældrene har en kompetencegivende uddannelse, 2) forældrene lever i hovedsagen af kontanthjælp / førtidspension, 3) far og mor bor ikke sammen. Mellemgruppen præges en enkelt risikofaktor. Stærk hjemmebaggrund betyder, at den 14-17 årige vokser op hos begge forældre, og at forældrene har job og faglig / boglig uddannelse.

*Kilde: Niels Glavind, AERådet, på basis af data fra Danmarks Statistik. Se *Den nye ulighed* s.18.*

FATTIGDOM I DANMARK

Finn Kenneth Hansen

Fattigdom og ulighed

Fattigdom i betydningen, at en stor del af befolkningen lever i forarmelse med sult og uden bolig blev udryddet for mange år siden i Danmark, ligesom det er tilfældet i mange andre vesteuropæiske lande. Den udbredte fattigdom finder vi i dag i de mange u-lande, men også i en række østeuropæiske lande.

Fattigdom forstået som ikke at kunne klare sig i det samfund man lever i, eksisterer imidlertid også i velfærdssamfund. Fattigdom bør anskues relativt, det vil sige i forhold til den tid og det land man lever i. Derfor er fattigdom i fx Danmark i dag helt forskelligt fra den fattigdom som udspiller sig i fx Indien, og helt forskellig fra den fattigdom som var i Danmark i fx 1920'erne.

Det at fattigdom anskues relativt leder imidlertid ofte til den fejlagtige slutning, at fattigdom og ulighed er det samme. Dette er langt fra tilfældet

Ulighed betyder, at nogen har mere (eller mindre) end andre fx indkomst, eller at nogen har det bedre (eller dårligere) end andre fx mht. helbred. Man er dårligere (eller bedre) stillede end andre på et eller flere afgørende forhold.

Fattigdom er det, at have så få ressourcer, at man bliver udelukket fra de mest elementære livsmønstre, vaner og aktiviteter i det land man lever i. Man mangler ressourcer til fx at opnå den kost, deltage i aktiviteter og have de levekår og behageligheder, som er normale eller i det mindste vidt anerkendte i det samfund, som man hører til. Fattigdom er således ikke alene den uretfærdighed, der består i, at nogen har så meget mindre end andre trods alt har, men at de har så lidt, at de bliver fastlåst i håbløshedens cirkel. Fattigdom er et socialt problem.

Ulighed og fattigdom kan anskues på den måde, at i lande med stor ulighed er der sandsynligvis også fattigdom, men man kan sagtens forestille sig lande med ulighed, men uden fattigdom. Det er imidlertid svært at forestille sig, at man kan finde lande med fattigdom uden ulighed.

Danmark er et af de mest velstående velfærdssamfund bl.a. karakteriseret ved en mindre økonomisk ulighed end mange af de europæiske lande, vi normalt sammenligner os med. Man kan have det synspunkt, at det er uacceptabelt, at der i et sådant samfund, er nogen der lever i fattigdom. Det burde være en ambition, at undgå at nogle enkeltpersoner, familier og børn lever et liv i fattigdom. Desværre er der eksempler, som dem vi har hørt i

dag fra ansøgere til Robinson fonden, som lever, hvad vi vil kalde et liv i fattigdom. De er fattige, fordi de ikke kan klare sig i den danske velfærdssamfund, og har så få ressourcer, at de og deres børn er udelukket fra de mest elementære livsmønstre vaner og aktiviteter.

Usynlig og synlig fattigdom

Der er på mange måder tale om en usynlig fattigdom. Til forskel fra den synlige fattigdom, som vi møder i gadebilledet - hjemløse der lever på gaden eller på forsorgshjem eller fattige som tigger på gaden ved stationer eller andre offentlige steder. En synlig fattigdom, som leder tanken hen på den traditionelle form for fattigdom, at man er i nød.

Det er det typiske billede som tegnes af fattige i dagens Danmark. Næsten enhver avis som omtaler forhold der har med fattige eller fattigdom at gøre bringer altid billeder af hjemløse der ligger på gaden eller en posemand/dame, som sidder på en bænk eller øldrikkende personer, der står i en klynge på torvet.

Det er meget vanskeligere at afbilde en enlig mor med sit barn i et beskedent hjem eller den almindelige kontanthjælpsfamilie med to børn som bor i en almenlyst lejlighed, som kun har til dagen og vejen,

eller den typiske familie som i disse dage søger om en julepakke hos de private hjælpeorganisationer for at kunne holde en "almindelig" jul. Den usynlige fattigdom.

Uagtet at fattigdom omfatter begge typer udgør den synlige fattigdom kun en lille del af den samlede fattigdom. Anslår vi, at fattigdommen i Danmark ligger i størrelsesordenen 100-150.000 personer, så udgør den synlige fattigdom kun en meget lille del.

Der er for nylig foretaget en statistisk optælling af de hjemløse i Danmark, som kan siges at afspejle en fattigdom som har kendetegnet velfærds-samfundet i mange år, og repræsenterer den synlige fattigdom. Selve tællingen blev opgjort til et tal på 5.000 personer og selv om det gav anledning til at sige, at antallet af hjemløse stadig ligger på 10-11.000 personer, så er der tale om en lille andel af det samlede antal fattige.

Den usynlige fattigdom er langt større end den synlige fattigdom, og er en udfordring for velfærdssamfundet.

Den "nye" fattigdom

Der tales om den "ny" fattigdom. Nogle taler om den i betydningen at fattigdom ikke kun er økonomisk, men også social og kulturel, andre i betydningen at det ikke kun drejer sig om materielle forhold, men i langt højere grad om manglende

deltagelse i samfundet eller ligefrem en eksklusion fra samfundslivet.

Ser vi på de grupper, som har svært ved at klare sig i dagens velfærds-samfund, kan man sige, at fattigdommen har mange ansigter.

Der er en form for fattigdom, som hænger sammen med en lav indkomst og forsørgerbyrde. Den manglende forsørgerbyrde er udtryk for, at det økonomisk er svært at få pengene til at slå til. Det drejer sig om enlige mødre i arbejde på lav løn eller mere typisk den store del af de enlige mødre på offentlige ydelser typisk kontanthjælp. Selv om der er stor forskel på enlige mødres økonomiske situation, er der en særlig høj andel af enlige mødre, som har det økonomisk svært, og hvor familien og specielt børnene lider en række afsavn. Der er i dag ca. 20.000 enlige mødre som længerevarende er modtagere af kontanthjælp.

Det samme gælder parfamilier med børn, som er på kontanthjælp. De er blevet særligt hårdt ramt af regeringens forskellige kontanthjælpsindgreb med henblik på at få parfamilierne i arbejde. Der er i dag omkring 35.000 parfamilier med børn, som modtager kontanthjælp i mere end 6 måneder inden for det enkelte år, og det er særligt blandt disse familier, at der er tale om en manglende forsørgerbyrde. Det er familier, hvor der er stor risiko for at børnene lider afsavn. Derudover er der en stor del enlige, som er fattige grundet mange år på offentlige

ydelser specielt kontanthjælp men også nogle på førtidspension. Der er tale om langvarigt arbejdsløse, som har sociale problemer, herunder misbrugsproblemer, psykisk sårbar som har svært ved at finde ud af livet og enlige med svære helbreds- og sundhedsproblemer.

Det er stort set de samme grupper, som er i risikogruppen for at havne blandt de fattige. Der er ikke ændret meget på dette billede af fattigdommen. For netop 20 år siden beskrev jeg de fattige ud fra to forskellige træk.

Dem med de absolutte fattigdomstræk, som omfatter "personer, som næsten intet ejer af materielle goder, som hyppigt er hjemløse, som lider af alvorlige psykiske lidelser og fysisk er nedbrudt af et længerevarende misbrug. Der er tale om personer og familier i dyb social, økonomisk, menneskelig og kulturel nød, som har svært ved at tilvænne sig det almindelige liv." (Hansen F.K. 1987)

Og dem med de relative fattigdomstræk, som omfatter "personer, som er integreret i samfundet, men hvor den samfundsmæssige integration for en stor del er meget spinkel. De er ofte udstødt af arbejdsmarkedet og befinder sig i en livssituation præget af økonomisk og/eller social nød. Der er tale om økonomisk knaphed, som udelukker dem fra goder og aktiviteter, som der i almindelighed er enighed om, at alle skal kunne opnå i velstandssamfundet. De lever primært af

offentlige ydelser, og en del er fastlåste i bistandssystemet".(Hansen F.K. 1987)

Der er tale om træk, som er genkendelige for de grupper, som vi i dag opfatter som fattige, og stort set er der tale om de samme kategorier

De nyeste tendenser i fattigdommen

Derimod kan man tale om nye tendenser i fattigdomsbilledet. Selv om flere udtrykker det synspunkt, at fattigdom i Danmark ikke har noget med økonomi at gøre, er de seneste års udvikling netop præget af og udtryk for en meget konkret økonomisk fattigdom. Foringelsen af kontanthjælps-ydelserne og indførelsen af starthjælpsniveauet er udtryk for dette. Enhver med lidt kendskab til hvad det koster at leve, vil være enig i, at man vil have svært ved at klare sig og have en acceptabel hverdag med så lave ydelser – bortset fra de politikere som har fastsat den lave ydelse.

I det hele taget må man sige, at ændringerne på kontanthjælpsområdet i retning af adfældsregulering snarere end opfyldelse af familiers behov og forsørgerbyrde, har betydet, at den økonomiske ydelse som tidligere var at betragte som et økonomisk sikkerhedsnet, i dag er at betragte som et kludetæppe med indviklede regler og undtagelsesbestemmelser.

For det andet er der sket ændringer i sammensætningen af fattige. Der er flere

familier med den anden etnisk baggrund, der er flere unge med svære problemer, og der er i dag fattige familier, som har boligproblemer, fordi de ikke kan betale deres husleje efter nedsættelsen af deres kontanthjælp.

Derudover er der i dag flere individuelle derouter. Personer som mister deres arbejde og/eller har svært ved at mestre livet i øvrigt, havner ofte på kontanthjælp og kommer i situationer, hvor de meget nemt bliver udelukket fra det almindelige hverdagsliv.

Antallet af fattige stiger

Danmark har ikke nogen officiel fattigdomsgrænse. I EU opereres med en afgrænsning af fattige som dem, der har en disponibel indkomst som ligger 50 % eller 60 % under medianindkomsten i landet, dvs. dem som har den midterste indkomst. I EU er man konsekvent gået over til at anvende 60 % -grænsen, og snakker om antallet, som er i **risiko** for at leve i fattigdom.

Danske undersøgelser anvender mere traditionelt 50 % - grænsen. Det gælder fx Det Økonomiske Råd og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. Selv om der ikke er tale om en officiel fattigdomsgrænse, er det den oftest benyttede ved opgørelser af omfanget af fattigdom i Danmark.

Det Økonomiske Råd har opgjort andelen af fattige i 2004 til 4,4 % ved en grænse

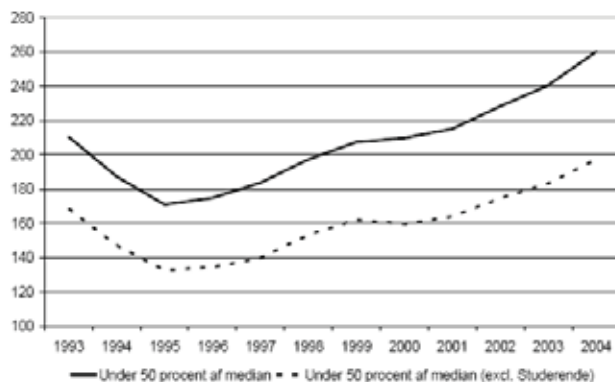
på 50 pct. af medianindkomsten, hvor fattigdomsgrænsen for en voksen ligger på godt 75.000 kr. i årsindkomst i 2004. (Målt ved en fattigdomsgrænse på 60 pct. af medianindkomsten var der 8,9 % fattige).

Opgjort i antal personer er antallet af fattige i 2004 opgjort til 165.000 personer. Der har været en stigning i antallet af fattige siden 1998 på næsten 30.000 personer. I perioden 2001 til 2004 er tallet steget med 10.000 personer.

Enlige forsørgere er oftere fattige end enlige uden børn, men enlige forsørgere med kun et barn synes hurtigt at komme ud af fattigdommen igen. Derimod har enlige med flere børn sværere ved at komme ud af fattigdom. Andelen af fattige er højere blandt indvandrere og deres efterkommere end blandt etniske danskere. Andelen er især høj for indvandrere de første år i Danmark, men der er stor variation mellem indvandrere fra forskellige oprindelseslande.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har også set på udviklingen i antallet af fattige på samme måde som Det Økonomiske Råd og får følgende resultater: Fra 2001-2004 er antallet af fattige steget med knap 45.000 – til forskel fra perioden 1993 til 2001 hvor antallet steg med 5.000 personer. Alene fra 2003 til 2004 er antallet steget med knap 20.000 personer. Indførelsen af kontanthjælpsloftet har medført en stigning på op mod 2.500 personer

Figur 1. Udvikling i antal fattige, 1.000 personer

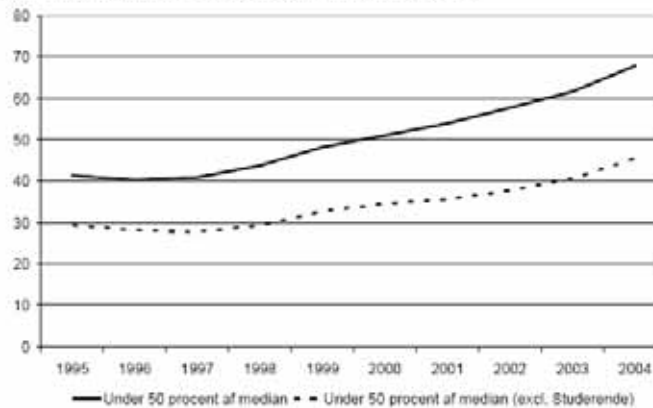

Kilde: AErådet på baggrund af lovmodellens datagrundlag

Længerevarende fattigdom

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har også set på antal personer, som har levet i fattigdom i mindst tre år i træk. Det vil sige, at de tre år i træk har haft en disponibel indkomst som ligger under 50% grænsen.

Figur 4. Antal personer der har været fattige i de seneste tre år

Kilde: AErådet på baggrund af lovmodellens datagrundlag

Fra 1997 til 2004 er antallet steget fra 28.000 til 46.000 personer – en stigning på 60 %. (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd: Fordeling og levekår. 2007)

Uanset om man ser på den midlertidige fattigdom eller den længerevarende fattigdom, er der en klar tendens til stigning i fattigdommen. Samtidig er der tendens

til, at længerevarende fattigdom udgør en stigende andel af den samlede fattigdom. I 1998 var der 19 %, som havde været fattige tre år i træk, en andel som er steget til 23 % i 2004..

Børn der lever i fattigdom

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har også set på antallet af børn, der lever i

fattigdom. Det vil sige børn, der lever i familier, som har en disponibel indkomst under 50 % -grænsen. Den viser, at antallet af børn er steget med 12.000, og i 2004 lever ca. 60.000 børn i fattigdom

Tabel 4: Børn der lever i fattigdom: (familier ekskl. studerende)

	Udvikling			Stigning		
	1993	2001	2004	1993-2001	2001-2004	1993-2004
Børn	43.600	48.300	60.300	4.700	12.000	16.600

Kilde: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd: Fordeling og levekår. 2007

Litteratur

Hansen, F. K. & Hansen, H (2004). *At eksistere eller at leve. Fattigdom og lave indkomster i Danmark – hvordan måler man fattigdom*. København: Center for Alternativ Samfundsanalyse.

Det økonomiske Råd (2006) *Dansk økonomi. Efterår 2006. Konjunktur-vurdering. Fattigdom i Danmark*.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2007) *Fordeling og levevilkår*. København

Hansen, F. K. & Hansen, H. (2007) *Fattigdom og Social ulighed i sundhed – rapport om Den Danske Nationale Handlingsplan*. København: Center for Alternativ Samfundsanalyse.

Social Årsrapport 2007. Socialpolitisk Forening og Center for Alternativ Samfundsanalyse.

Hansen, F. K. m.fl. (1987) *De fattigste i Danmark*. København: Socialforskningsinstituttet, Publikation 166.

HVORDAN TAKLER VI UDFORDRINGERNE?

Det danske velfærdssamfund og dansk socialpolitik har som erklæret målsætning at tage ekstra hånd om de svageste. Både som solide sikkerhedsnet, der forhindrer fattigdom, og som aktiv indsats for at bekæmpe ulighed. Danmark er da også på mange måder et foregangsland i EU. Indkomstfordeling målt ved såkaldt Gini-koefficient viser klart Danmark som et land i spidsen af EU. Vi har den mindste ulighed hvad angår indkomstfordeling i Europa. Ser vi på fattigdomsrisikoen, ligger Danmark også i toppen af de europæiske lande, men kun efter at det sociale sikkerhedsnet har været bragt i funktion. Det vil sige at de sociale ydelser kompenserer for de indtægtstab, som fx arbejdsløshed eller sygdom medfører. Reducerer man disse ydelser, fx gennem loft for den periode en person kan modtage en sådan kompensation, er det klart, at der dermed løsnes i det sociale sikkerhedsnet – med den konsekvens, at grupper falder igennem systemet.

Danmarks hidtil fine position på dette område, hvor få har for meget og færre for lidt, er måske i disse år ved at ændre karakter. Sådan at vi kan forvente en større ulighed – og flere direkte fattige.

Bettina Post: *Socialpolitikken – er retningen rigtig?*

Knud Vilby: *Velfærdssamfundet som socialt sikkerhedsnet.*

SOCIALPOLITIKKEN

– er retningen rigtig?

Bettina Post

Overskriften på denne artikel kalder straks på et nyt spørgsmål – nemlig spørgsmålet om, hvorvidt vi overhovedet HAR en socialpolitik i Danmark i længere. Et spørgsmål som har trængt sig på siden 2001, hvor kontanthjælpsmodtagerne blev lagt ind under det nye beskæftigelsesministerium, og socialministeriet blev formindsket samtidig med, at alt blev til beskæftigelsespolitik.

Hvor blev det sociale af?

Hvis Eva Kjer Hansen skulle have haft et eftermæle som andet end hende, der kom til at sige højt, at hun mener, at ulighed er godt for samfundsdynamikken, så skulle hun som minimum have haft mod til at insistere på, at ledige med svære sociale problemer, på deres vej til det forjættende arbejdsmarked, skulle fritages for de såkaldte økonomiske incitamenter i form af ægtefællededsættelsen, kontanthjælpsloftet, startthjælpen og den nedsatte ungedyelse efter 6 måneder i tilbud.

I stedet svarede hun i igen med ”14 nye veje til arbejde for sindslidende og andre udsatte grupper”, og selvfølgelig med

en autograf fra både hende selv og fra beskæftigelsesministeren. Eva Kjer Hansen bliver ikke en socialminister der går over i historien som andet end en stabil venstrekvinde der sad i lommen på en dominerende beskæftigelsesminister.

Jeg har intet som helst imod arbejde eller, at der er fokus på en normal tilværelse, hvor man også er økonomisk uafhængig af det offentlige. Men jeg er så træt af at høre, at det er løsningen på alverdens sociale problemer, lige fra ungdomskriminalitet og misbrug over integrationsudfordringen til alvorlige psykiske lidelser. For det er løgn.

Jeg tror, at vi må forvente, at tendensen til at nedtone det socialpolitiske vil fortsætte nu, hvor socialpolitikken har fået nedlagt sit ministerium. En nedlæggelse som jeg betragter som sidste hånd på værket for Fogh-regeringen, som har gjort alt, hvad den kunne for at holde fast i fortællingen om, at der ikke findes sociale problemer i Danmark, som ikke kan løses med et job. End ikke Socialforskningsinstituttet har overlevet, nu hedder det ”Det nationale forskningscenter for Velfærd” Så er der bare Socialpolitisk forening og socialrådgiverne tilbage, og hvis vi ikke

passer på, så hedder Socialpolitisk forening lige om lidt ”Foreningen for velfærd og strategi” og socialrådgiverne er blevet til ”velfærdsagenter” Bare vent og se.

For nylig fik vi fremlagt det nye regeringsgrundlag, og her skal vi helt hen til afsnit 9 for at finde noget om det socialpolitiske område. Under overskriften ”Lige muligheder og fælles ansvar for samfundets svage og udsatte grupper – et samfund hvor alle er med” findes 15 mere eller mindre tyndt beskrevne initiativer.

Lad os se på det positive

Det er så nemt at være kritisk og negativ, så jeg har valgt den lidt sværere udfordring, nemlig at være optimist. Optimist bør i virkeligheden være enhver socialrådgivers mellemnavn, eftersom vi både i praksis og i politik har uendelig meget brug for denne evne til at se lyst på tingene.

For at kunne svare på om retningen i socialpolitikken er rigtig, er det på sin plads at kigge lidt nærmere på et udpluk af det sprit nye regeringsgrundlag;

Det første konkrete initiativ, der nævnes

er en omfattende og flerårig plan med henblik på at sikre lige muligheder for udsatte børn og unge. Samlet skal planen styrke de sociale ressourcer hos børnene og deres familier og medvirke til at bryde den negative sociale arv.

Regeringen har desuden allerede før valget, og før Karen Jespersens genfødsel som først socialminister og nu velfærdsminister, fremlagt en strategi til bekæmpelse af ufrivillig hjemløshed, som indeholder initiativer til flere boliger og botilbud samt til en styrket social indsats for hjemløse.

Indsatsen over for mennesker med psykiske problemer skal forbedres, ved at etablere akutte sociale tilbud til sindslidende.

Og så lovede Lars Løkke midt i valgflæsket at der, udover en udvidelse af frit valg af behandlingstilbud for stofmisbrugere, så private ambulante behandlingstilbud også omfattes, også skal etableres forsøg med Lægeordineret heroin. Det er for mig at se en landvinding, selvom jeg tydeligt kan huske den nu tidligere sundhedsminister bedyre, at han aldrig har haft noget imod sådanne forsøg, han har blot manglet bare dokumentation for, at det var en god ide. Det er godt nok mange år siden jeg sad på en eller anden skolebænk og arbejdede med resultater af netop den slags forsøg i Holland og Schweiz, så han KUNNE jo bare have løftet blikket lidt... Nå.

Regeringen har tilsyneladende også lyttet til alarmerne om ulighed i sundhed, og vil nu sætte fokus på udsatte grupper

sundhedsproblemer. Bekæmpelsen af social ulighed i sundhed skal indgå som et vigtigt element i en ny forebyggelsesplan, og her er vi vist ovre i initiativer fra kvalitetsreformen. Man ser næsten for sig, at Anders Fogh kalder til daglige løbeture med Nørrebros overvægtige børn og voksne, og erklærer, at "dem der snyder fra løbeturen bliver trukket i børnefamilieydelsen!"

Endelig vil jeg fremhæve, at det også er lagt op til at der skal tages en række initiativer for at forhindre, at lejere sættes på gaden, dog står der absolut intet om, hvad de kan være. Dem vender jeg tilbage til.

Mange fine ideer, og jeg vil, med min nyvundne optimisme in mente, se frem til, at der kommer nogen flere ord, nogle tidsperspektiver og penge på bordet til også at få sat fut under de fine intentioner. Jeg vil gerne kvittere for, at det ser ud som om den Karen Jespersen jeg husker fra 90'erne, som en engageret socialpolitiker, allerede har sat et par markante fingeraftryk på regeringsgrundlaget, som min optimisme kan få næring af.

At blive sat på gaden

Et af de tydeligste tegn på, at der er noget grueligt galt med den socialpolitik – eller mangel på samme – der er ført de seneste seks år, er, at der er rigtig mange mennesker, der bliver sat ud af deres boliger. At blive sat på gaden i 2007 må for mig at se være den ultimative ydmygelse i en tid, hvor både aviser og TV er plastrer

til med nyheder om uendelig rigdom og købekraft. Ikke mindst må det være tungt at bære for den til enhver tid siddende socialminister, som jo må betragte dette som et gevaldigt nederlag.

SFI har for kort tid siden udsendt arbejdspapiret "Lejere der bliver sat ud af deres bolig". Af dette papir fremgår, at det samlede antal udsættelser i perioden 2002-2006 er 11.327 lejere. Det svarer til 10.899 husstande, og det synes jeg er rigtig, rigtig mange. Antallet af udsættelser er steget fra 1.499 i 2002 til 2.589 i 2006. Det er en stigning på 73 pct. i perioden!

Tidligere Socialminister Eva Kjer Hansen valgte den besynderlige tilgang til disse fakta, at hun brugte al sin energi på at afvise, at kontanthjælpsloftet havde noget med sagen at gøre. Således fik hun i første omgang produceret en undersøgelse som alene dokumenterede, at årsagen til at folk bliver sat på gaden i 94 procent af tilfældene er, at de ikke betaler deres husleje. Udover denne fuldstændig banale konstatering fik vi stadig absolut intet at vide om, hvorfor de arme mennesker var holdt op med at betale huslejen.

Det havde været dybt relevant om ministeren havde interesseret sig for, om den katastrofalt lave starthjælp, som har haft virkning siden 1. januar 2002, kan være en årsag til stigningen. Derudover har den såkaldte "ægtefællenedsættelse", som skærper godt 1.100 kroner om måneden i kontanthjælpen til ægtepar, haft virkning siden 1. juli 2003. Også den og den særligt

lave ydelse til unge, som ikke er kommet i arbejde efter seks måneder i tilbud, blev forbigået i tavshed af ministeren.

SFI's arbejdspapir løfter noget af sløret for, om alle vi der har påstået, at det er ydelserne, det er galt med, har ret. Den viser nemlig, at der blandt de lejere der sættes ud af deres bolig, er en overrepræsentation af socialt udsatte:

- 30 % af de udsatte lejere er kontanthjælpsmodtagere.
- Andelen af lejere med etnisk minoritetsbaggrund er steget fra 18 pct. i 2002 til 22 pct. i 2006. Landsgennemsnittet for borgere med anden etnisk oprindelse er 9 pct.
- 15 pct. af de udsatte lejere har et ikke-dansk statsborgerskab. Landsgennemsnittet af ikke-danske statsborgere er 5 pct.
- 43 pct. af udsatte husstande består af børnefamilier både i 2002 og i 2006.
- Andelen af enlige mænd, der udsættes, er steget fra ca. 20 pct. i 2002 til ca. 30 pct. i 2006. Enlige mænd er i øvrigt den husstandstype, der oftest bliver sat ud af boligen.
- Der er en tendens til, at udsættelserne særligt rammer de unge lejere, der befinder sig i en livsfase, hvor de lige kan være flyttet hjemmefra, er gået i gang med uddannelse, er ny på arbejdsmarkedet eller er i færd med at etablere sig med en familie.
- 17 % er enlige mødre, og når det tal er forholdsvis lavt er det formentlig, fordi kommunerne i høj grad stopper varslede udsættelser af hensyn til børnene.
- Næsten 70 pct. af de udsatte lejere har ingen uddannelse.

- 12,2 pct. af samtlige udsatte husstande er blevet sat ud af en bolig mere end én gang i perioden.

- Udsatte lejere, der er kontanthjælpsmodtagere, i gennemsnit har lavere indkomster end kontanthjælpsmodtagere, der ikke er blevet sat ud. Og for udsatte ligger indkomsterne i gennemsnit lavere for indvandrere og efterkommere end for danskere.

Disse tal er virkelig skræmmende, og er et meget stærkt signal til os alle om, at det er fatalt, at socialpolitikken er blevet erstattet af beskæftigelsespolitik, med ideologien om økonomiske incitamenter som bærende filosofi.

Ideologisk heppekor

De fine intentioner i regeringsgrundlagets sociale elementer om lige muligheder for udsatte børn og unge, strategi til bekæmpelse af ufrivillig hjemløshed, sociale tilbud til sindslidende og stop for udsættelse af lejere kan efter min vurdering ikke gennemføres, hvis ikke der gøres op med de destruktive nedsatte ydelser.

Jeg HAR allerede hørt Karen Jespersen synge med i koret om, at det jo ikke kan nytte noget, at kontanthjælpen er højere end mindstelønnen, men måske får de kommende overenskomstforhandlinger bugt med de laveste mindstelønninger, så vi også kan sikre kontanthjælpen på et fornuftigt niveau. Jeg mener i hvert fald at det er dybt uansvarligt at blive ved med at sidde fakta om de skadelige virkninger af den økonomiske pisk overhørig.

Jeg vil slutte af med at citere Poul Henningsen, som angiveligt havde et ret uromantisk og fornuftsbaseret syn på mennesket, og som skal have sagt;

”Der er noget selvmodsigende og tåbeligt ved at netop borgerskabet hylder fattigdommen som flidens forudsætning. Rigdom er øjensynligt kun skadelig for fattigfolk. De rige kan sagtens tåle at være rige uden at tabe initiativet og arbejdsomheden.”

Jeg kunne ikke have sagt det bedre.

Men Danmark står overfor en ny udfordring. Der er mennesker, som sidder fast i en ulighed, som ikke bunder i mangel på økonomiske ressourcer, men snarere i mangel på muligheder af sociale, uddannelsesmæssige og kulturelle årsager.

NÅR DE FATTIGE STRAFFES OG DE RIGE BELØNNES

Knud Vilby

Markedet og globaliseringen sætter turbo på uligheden. Sådan er det nationalt, både i Kina og Danmark, og sådan er det internationalt. Uligheden mellem lande vokser globalt, og uligheden mellem mennesker bliver større i de enkelte lande. Med mindre regeringer og parlamenter fører en meget aktiv politik for at modvirke denne tendens.

Forklaringen er forholdsvis enkel. De mest dynamiske mennesker og lande, er dem, der oplever stærkest vækst. Det er også de mennesker og lande, der er mest omstillingsparate (innovative), og har de bedste uddannelsesniveauer. De får derfor også adgang til flest nye ressourcer og de kan selv udvikle nye.

De mennesker og lande, der som udgangspunkt er svagere med dårligere økonomi og ringere uddannelsesniveauer har til gengæld vanskeligere ved at nyde godt af dynamikken. Det er svært for dem at komme med på den dynamiske vogn. Derfor sakker de svage yderligere bagud. Alle nationale og globale statistikker viser det.

Det er en forenkling, men udtrykker det alligevel ganske præcist, at med markedsdomineret globalisering løber de hurtigste stadig hurtigere, mens de langsomme kommer længere og længere bagud. Afstanden mellem top og bund bliver større og større.

Når ulighed gøres til fattigdom

Ulighed og fattigdom er imidlertid ikke det samme. Med stor dynamik og vækst kan et samfund opleve, at uligheden øges, samtidig med at fattigdommen reduceres. Kina er et godt eksempel. Flere hundrede millioner kinesere er kommet ud af absolut fattigdom, men den indre ulighed i Kina har aldrig været større, og den giver voksende sociale spændinger.

Den politik, der føres i et land, bestemmer om uligheden uhindret får lov til at vokse, og også om uligheden "får lov" til at føre til øget fattigdom. I Danmark viser alle tal, at uligheden siden en gang i 1990'erne har været voksende. De særlige danske årsager til denne udvikling er blandt andet

- Den internationale globale dynamik med stærk vækst og en udvikling mod internationale lønninger og indkomster til de rigeste. Indkomstforskellene øges.
- En højere tærskel til arbejdsmarkedet end tidligere. Det er vanskeligere end før at få rimelige jobs uden uddannelse og kompetencer.
- Et hårdere udskilningsløb livet igennem for at fastholde arbejde og kompetencer. De svageste kan ikke følge med, og mange giver op.
- Mere opsplittede lokalmiljøer. Kraftige tendenser i retning af ghettoer for de rige og ghettoer for de svage.
- Forstærket ulighed via familiemønstrene. De rige og veluddannede danner par. De dårligt stillede danner også par. Mange bliver ene.
- Internationale undersøgelser viser, at den sociale mobilitet er størst i samfund med relativ stor lighed. Med voksende ulighed mindskes den sociale mobilitet. Uligheden fastholdes.

Politiske beslutninger forstærker uligheden og skaber fattigdom

Udviklingen mod større ulighed startede under Nyrup-regeringen men er fortsat og på visse punkter forstærket under VKO-regeringen.

Samtidig er Danmark præget af, at mens man politisk *kunne* søge at reducere uligheden og virkningerne af den, så har det politiske flertal paradoksalt nok valgt at forstærke de tendenser, der i forvejen øger uligheden. Det har netop medført, at man kan tale om en ny fattigdom.

Den førte politik har resulteret i, at en del af befolkningen rent faktisk er blevet fattigere set i forhold til samfundets almindelige vækst. Flere familier og flere børn lever i fattigdom end tidligere. Det viser både Det Økonomiske Råds og Arbejderbevægelsens Erhvervsråds tal.

Det er primært en række konkrete politiske beslutninger, der har skabt denne udvikling.

- Samtidig med at toplønningerne er steget voldsomt, er der indført en række reduktioner i de laveste overførselsindkomster: Starthjælp, kontanthjælpsloft, 300 timers regel mv. Det er de såkaldte incitamentsydelse, der straffer de svageste for at tvinge dem ind på arbejdsmarkedet.
- Overførselsindkomster (Pensioner, dagpenge mv.) reguleres generelt langsommere end lønninger, idet den reducerede regulering finansierer satspuljen.
- Der er gennemført skattelettelser som primært gavner de rigeste.
- De meget store og hastigt voksende boliggevinster beskattes ikke.

Et af de nye og negative træk i udviklingen er, at man nu klart lovgiver efter, at rig skal have skattelettelser (belønnes) for at arbejde mere, mens de fattigste skal have

reducerede ydelser (straf) for at tvinge dem ud på arbejdsmarkedet. Det er klart, at når man belønner de rige og straffer de fattige, så øges både ulighed og fattigdom. Det er derfor ikke tilfældigt, at voksende ulighed også har ført til voksende fattigdom i et af verdens rigeste lande. Det er et resultat af bestemte politiske prioriteringer og beslutninger.

Nu vil regeringen bekæmpe ulighed, siger statsministeren

Alligevel siger regeringen nu, at den vil bekæmpe uligheden. Da statsminister Anders Fogh Rasmussen i november 2007 præsenterede det nye regeringsgrundlag, sagde han, at

....Danmark er mulighedernes land. Og alle danskere skal have mulighed for at bruge deres evner. Uanset om familien har rødder i Damaskus eller Dybbøl.

Og han talte om uligheden med disse ord: *Men Danmark står overfor en ny udfordring. Der er mennesker, som sidder fast i en ulighed, som ikke bunder i mangel på økonomiske ressourcer, men snarere i mangel på muligheder af sociale, uddannelsesmæssige og kulturelle årsager. Regeringen vil iværksætte en omfattende indsats for at bekæmpe denne ulighed. Vi vil give alle lige muligheder for at klare sig i det danske samfund.*

Det er en forholdsvis klar udtalelse. Det erkendes, at der er ulighed. Der siges ikke noget om, at regeringen selv har været med til at forstærke denne ulighed og til at gøre den til egentlig fattigdom for nogle. Men det slås fast, at uligheden skal bekæmpes. Spørgsmålet er så om, og i givet fald hvordan, det vil ske.

Velfærd eller social politik

Fra november 2007 har vi fået et velfærdsministerium, som blandt andet omfatter det tidligere socialministerium og

store dele af indenrigsministeriet. Det er et superministerium, og det giver i princippet potentiale for et bedre tværfagligt samspil mellem nogle sagsområder. Det giver nye muligheder på et tidspunkt, hvor kommunerne efter strukturreformen har fået flere centrale velfærdsopgaver.

Der er imidlertid en masse, der ikke er med. Der har netop i 2007 været stærkt fokus på samspillet mellem social ulighed og ulighed i sundhed, men hele sundhedsområdet er ikke med i velfærdsministeriet. Boliger og uddannelse er heller ikke. Skattepolitikken, der bruges til at øge uligheden, ligger et andet sted. Beskæftigelsespolitikken, der under den tidligere VK-regering på flere områder har afløst socialpolitikken er heller ikke med. Og integration ligger stadig i integrationsministeriet.

Det er således ikke til at se tendenser til, at regeringen vil sætte ind overfor de strukturelle årsager til voksende ulighed, eller ændre på de politikker der med skattelettelser til de rige og straf til de fattigste har forstærket ulighedsdynamikken.

Det skriftlige regeringsgrundlag har et kapitel om lige muligheder og fælles ansvar for samfundets svage og udsatte grupper. Det indeholder 15 konkrete initiativer blandt andet i forhold til sindslidende, handicappede, misbrugere, hjemløse samt socialt udsatte, men der er ingen forslag, som gør op med de politikker, der forstærker uligheden og øger fattigdommen.

Vi ved, hvem fattigdommen rammer

Ulighed og fattigdom rammer ikke tilfældigt. Fattigdomsanalyserne viser, at de svage grupper blandt andet udgøres af enlige ufaglærte mødre, og det er også årsagen til, at mange børn lever i langvarig fattigdom. Når integration drøftes i sammenhæng med social og sundhedsmæssig ulighed skyldes det, at

danskere med en anden etnisk baggrund også er mere udsatte. Det er der mange indikatorer for, men en af de alvorligste er måske, at en meget stor del af de unge ikke får kompetencegivende uddannelse.

Vi ved, at skal man sætte ind overfor disse problemer, er der dels behov for at modvirke de strukturelle årsager til, at uligheden vokser, dels brug for brede velfærdsindsatser.

Der skal alle steder være gode børneinstitutioner, skoler, skolefritidsordninger mv. med tilstrækkelige normeringer, og kommunerne skal anerkende at lige vilkår forudsætter forskellige indsatser, og herunder ekstra normeringer og særlige og tidlige indsatser i de områder og i de institutioner, hvor der er særlige behov og mange udsatte.

Gode og velfungerende boligkvarterer med en variation af beboere er også en vigtig forudsætning, som det er blevet vanskelige at leve op til. Og kommunerne skal have tilstrækkelige ressourcer også til tværfagligt samarbejde og til at sætte ind overfor problemer så tidligt som muligt.

Professor Finn Diderichsen fra Institut for Folkesundhedsvidenskab ved Københavns Universitet har fremhævet seks forskellige kommunale indsatsområder, som har stor betydning for lighed i sundhed, og det er:

- at minimere fattigdommen blandt børnefamilier
- at sikre daginstitutioner af god kvalitet for alle
- at have skoler som motiverer for uddannelse
- at opnå fuld beskæftigelse og integration
- at have blandede ejerskabsformer i bydelene
- at sikre indflydelse og udviklingsmuligheder i arbejdet.

Ingen af disse områder er i traditionel forstand en del af sundhedspolitikken. Det viser, hvor stor sammenhængen er mellem det socialpolitiske, det sundhedspolitiske og integrationsspørgsmålene

Fokusområder

De helt brede indsatser er utroligt centrale, ikke mindst i de boligområder, hvor problemerne er særligt store eller ved at blive det. Men der er også brug for, hvad man kunne kalde brede men dog særligt fokuserede indsatser.

- Det er en ældgammel erkendelse, men det er stadig nødvendigt at kæmpe for, at særligt udsatte familier og herunder familier med enlige ufaglærte forsørgere får særlig økonomisk og uddannelsesmæssig støtte. Al erfaring viser, at det kan give voldsomme og positive ændringer i livsmulighederne, hvis en dårligt uddannet enlig mor får mulighed for at videreudanne sig og finde et nyt fodfæste.
- Der skal særligt fokus på svage udsatte voksne med børn, der af samme årsag er særligt udsatte.
- Ungdoms- og erhvervsuddannelserne skal udvikles og styrkes på måder, der tager hensyn til de kendte årsager til det meget store frafald, der er i dag
- Der skal også udvikles nye muligheder for meningsfuld tilknytning til arbejdsmarkedet og til arbejdsaktiviteter for mennesker, der ikke kan begå sig som 100 % dynamiske og omstillingsparate medlemmer af det almindelige arbejdsmarked.

Samtidig med, at det er let at pege på en lang række indsatsområder for at mindske de konkrete ulighedsproblemer og for at give mennesker nye chancer i livet, er det dog vigtigt at understrege, at ulighed

og fattigdom ikke kun må behandles som individuelle problemer, der kan håndteres via punktindsatser overfor specielle grupper, som eksempelvis de hjemløse, de psykisk syge eller misbrugerne.

Det, man først og fremmest kan bebrejde den nuværende regering, er, at den på den ene side har forstærket de strukturelle tendenser til øget ulighed og fattigdom og på den anden alligevel fastholdt, at uligheden og fattigdommen primært er den enkeltes problem. Det ligner kynisme.

Social sikkerhed forudsætter indsatser overfor årsagerne til, at ulighedsproblemer vokser. Det forudsætter ændringer på alle de områder, hvor den førte politik forstærker uligheden. Det ser vi desværre ingen tendenser til.

SUSI OG PETER ROBINSOHNS FOND

Susi og Peter Robinsohns Fond er en social fond, der yder økonomisk støtte til personer i vanskelige kår og forskelligartede initiativer, der har et socialt formål. Det kan være til initiativer og projekter for børn og unge, som lever under vanskelige eller belastende forhold. Og til initiativer, der kan skabe bedre forhold for voksne, som på en eller anden vis er tabt i det normale samfund, f.eks. hjemløse og fattige. Der kan også gives hjælp til enkeltpersoner, der har brug for behandling, uddannelse, hjælpemidler, rådgivning eller anden hjælp, som det offentlige ikke kan eller vil give.

Fondens historie

Fonden er indstiftet af søskendeparret Susi og Peter Robinsohn i 1994. Hver indskød de en million kroner som en start på fonden. Ved Peter Robinsohns død i januar 1997 overgik hans efterladte formue i fonden. Susi Robinsohn har været aktiv i fondens bestyrelse lige til sin død i januar 2008. Fonden er også her hovedarving til formuen.

Fondens bestyrelse består i dag af Per Schultz Jørgensen, Niels Michelsen, Birthe Gamst, Therese Halskov og advokat Gert Hallig.

Fondens baggrund og historie er knyttet til jødeforfølgelserne i Tyskland under 2. verdenskrig. Susi og Peter Robinsohn kom som børn fra Tyskland til Danmark i 1938 på flugt fra nazisterne. Forældrene var ty-

ske jøder med forretning og ejendomme i Hamborg. Under Krystalnatten i november 1938 blev hele forretningen slået i stykker og nazisterne overtog den til en urimelig lille betaling.

Straks efter krigen gik Susi og Peter Robinsohns far i gang med en lang og sej kamp for at få familiens ejendomme i Hamborg tilbage. Det lykkedes for ham i 1950'erne at få de bombede grunde og ruinerne af ejendommene tilbage. Noget blev solgt, noget andet genopbygget og lejet ud til forretninger og kontorer.

I 1957 flyttede forældrene tilbage til Tyskland, mens de to eneste børn, Susi og Peter, der nu var i tredive, blev boende i Danmark og levede her resten af deres liv. Susi blev psykolog, Peter arbejdede som kontormand. Familien Robinsohn var en meget socialt og politisk engageret familie, det er holdninger, der gik i arv til både Susi og Peter – og da ingen af dem stiftede familie og fik børn, var det naturligt for dem at se deres økonomiske kapital videreført i en social fond. Ejendommene blev solgt og kapitalen blev starten for en fond med det ideale mål at skabe større retfærdighed og lindre social nød.

Nu er begge stiftere døde, men fonden lever videre med samme målsætning. Et af sigtepunkterne er at bidrage til afskaffelse af fattigdom i alle afskygninger. Derfor er denne konferencepublikation også et minde om to politisk forfulgte – Peter

og Susi – der med deres formue og sociale holdninger giver en hjælp til andre mennesker i nød.

Ansøgning til fonden

Fondens bestyrelse behandler legatansøgninger på fire årlige bestyrelsesmøder, og ansøgningsfristerne er 1. februar, 1. maj, 1. august og 1. november.

For at komme i betragtning som legatmodtager, skal ansøgerne være i en socialt vanskelig situation eller have behov for støtte til sygdomsbekæmpelse. Ansøgere skal normalt have udtømt mulighederne for at opnå støtte fra det offentlige. Herudover kan der ydes støtte til projekter, der har til formål at skabe tålelige forhold for grupper af vanskeligt stillede personer.

Ansøgninger indsendes til fondens administrator: Advokatfirmaet Gert Hallig, Vesterbrogade 12, 2. sal, 1620 København V. Der anvendes ansøgningsskemaer, som skal være bilagt fornøden dokumentation, herunder dokumentation for ansøgerens økonomiske forhold i form af årsopgørelse, budget osv.

Ansøgningsskemaer kan rekvireres ved henvendelse på telefon 35393566 eller e-mail: advokat@hallig.dk

Yderligere oplysninger kan ses på fondens hjemmeside www.robinsohnfonden.dk eller på Socialministeriets fondsdatabase www.fondsdatabase.dk

OM FORFATTERNE

Jørgensen, Per Schultz,
dr. phil., professor emeritus, medlem af
bestyrelsen i Susi og Peter Robinsohn Fonden

Gamst, Birthe,
socialrådgiver, cand. scient. soc., medlem af
bestyrelsen i Susi og Peter Robinsohn Fonden

Halskov, Therese,
socialrådgiver, tidligere lektor på Den Sociale
Højskole, medlem af bestyrelsen i Peter og
Susi Robinsohn Fonden

Michelsen Niels,
lic. med., tidligere socialoverlæge i København, medlem
af bestyrelsen i Susi og Peter Robinsohn Fonden

Olsen, Lars,
journalist, forfatter til bøgerne
"Det delte Danmark" og "Den nye ulighed"

Hansen, Finn Kenneth,
cand. polit., konsulent i Center for Alternativ
Samfundsanalyse.

Post, Bettina,
socialrådgiver, Næstformand
i Dansk Socialrådgiverforening

Vilby Knud,
journalist, formand
for Socialpolitisk Forening

